

Gyllene ögonblick

Vuxnas upplevelse av möten med barn i förskolan

Anna Rocksén

Psykologiska institutionen/Department of Psychology

Examensarbete 30 hp /Degree 30 HE credits

Psykologi/Psychology

Psykologprogrammet (300 hp)/Psychologist program
(300 HE credits)

Vårterminen/Spring term 2021

Handledare/Supervisor: Charlotta Björklind & Jakob
Håkansson

English title: Golden moments between adults and
children in a preschool setting: A phenomenological study

Stockholms
universitet

GYLLENE ÖGONBLICK

Vuxnas upplevelse av möten med barn i förskolan

Anna Rocksén

Studien ägnades åt vuxnas upplevelse av Gyllene ögonblick tillsammans med barn i förskolan. Syftet var att söka fatt i ögonblickets essens: de beståndsdelar som gäller för varje upplevt Gyllene ögonblick. Gyllene ögonblick ingår i programmet Vägledande Samspel – ICDP, och studien utfördes i en mellansvensk kommun där ICDP implementeras. Nio personer från kommunens förskoleverksamhet intervjuades. Utifrån studiens fenomenologiska ansats genomfördes analysen med EPP-metoden. Resultatet visar att sju tidsmässigt organiserade komponenter återfanns i samtliga intervjuer: *Den vuxna vill barnet något* (före); *Glädjefylld känsla, Möte med barnet inuti, I kontakt med barnets känsla, Koncentration, Kontrast mot stunden innan* (under); *Den vuxna och/eller barnet stärks* (efter). På sitt vis ger så studien en inblick i det autentiska mötet mellan vuxen och barn, och utgör därmed ett exempel på hur mellanmänskliga möten uppstår, dess innehåll samt innebörd. Diskussionen lyfter Gyllene ögonblick till ett större utvecklingspsykologiskt sammanhang där den fundamentala betydelsen av nära mellanmänsklig kontakt betonas.

Det ska handla om upplevelsen av ett ögonblick. Så vad rymmer ett ögonblick? Och hur kan man förstå en upplevelse? Är det ens möjligt att få fatt i det som upplevelsen av ett visst ögonblick innehåller – till exempel genom att reflektera över den i ensamhet eller prata om den med någon annan? Och hur ska vi sedan gå tillväga för att närma oss en förståelse av det vi i så fall får veta och de slutsatser vi därefter drar?

Ett ögonblick kan passera förbi alldeles obemärkt, utan att vi alls noterar det, och det kan drabba oss med kraft och lämna spår efter sig så att vi aldrig sedan glömmet vad vi upplevt. Ibland är ögonblicket fyllt av känslor och andra gånger domineras det av tankar, vissa ögonblick delar vi med någon annan och andra upplever vi i vår ensamhet. Beroende bland annat på vem vi är och den situation vi befinner oss i upplevs så ögonblicket på olika vis olika gånger. På samma sätt upplevs naturligtvis samma ögonblick olika av olika människor. Att vi människor upplever vissa ögonblick som mer betydelsefulla än andra, samt att sådana särskilt betydelsebärande ögonblick också kan leda till förändring av olika slag, är ingen ny tanke. Likaså finns både teoretiska beskrivningar av upplevelsen av ögonblick, till exempel i form av de särskilt intensiva upplevelser som kopplar till begreppet flow (Csikszentmihalyi, 1997) eller konceptualiseringar som syftar till att göra rättvisa åt det mer vardagsnära nuet – ”the present moment” (Stern, 2004). Dessutom finns ansatser som ägnas åt att förstå och förklara ögonblickets förändrande kraft, till exempel när det gäller psykoterapeutiskt arbete (Beebe & Lachmann, 2015; Duarte et al., 2020; Fosha et al., 2009; Lyons-Ruth,

1999; Morgan, 1998; Tronick & Cavelzani, 2016; Zeedyk, 2006). Däremot är själva upplevelsen av ögonblicket och beskrivningar av ögonblickets innehåll, inte studerat i samma omfattning – särskilt inte när det gäller sammanhang utanför terapirummet.

Den här studien riktar blicken mot det konkreta och vardagliga rent praktiska arbetet inom ramen för den svenska förskolan, närmare bestämt på vuxnas upplevelse av möten med barn – men först något om studiens utgångspunkter. Utifrån en vetenskapssyn där, med en förenklad beskrivning, både ett subjektivt liksom ett objektivi perspektiv kan betraktas som giltiga (Mascolo & Kallio, 2020) blir inifrånperspektivet lika viktigt som utifrånperspektivet. Studiens fokus på vuxnas upplevelse av möten med barn innebär per definition ett inifrånperspektiv som i den här studien för det ändamålet kompletteras med en psykoanalytisk teoribildning. Psykoanalytiska begrepp och utgångspunkter vad gäller i synnerhet människans inre värld i kontakt med sin yttervärld (Bollas, 1995; Klein, 1959; 1975/1991; Winnicott, 1993; 2003) ges av den anledningen visst utrymme. De erbjuder en viktig hjälp i riktning mot en fördjupad förståelse av det mellanmännsliga mötet – där den inre världens medvetna liksom omedvetna processer sammanträffar med en yttervärld. Och även om, eller just för att, dessa tankegångar inte erbjuder varken färdiga eller definitiva svar på de frågor vi ställer så ger de oss samtidigt möjlighet att åtminstone på något sätt göra rättvisa åt det männsliga livets stora komplexitet. En psykoanalytisk teoribildning kompletterar till exempel observationsdata, som i sig själva måste betraktas som bristfälliga för att förklara det mellanmännsliga mötet. Medan observationer förvisso är utmärkta för att beskriva ett skeende ur ett tredjepersonsperspektiv begränsar dessa samtidigt vår tillgång till både första- och andrapersonsperspektivet. När olika perspektiv däremot kombineras kan en mer komplett förståelse för det som studerats åstadkommas, vilket även går i linje med en vetenskapssyn där det objektiva och det subjektiva ges samma företräde (Mascolo & Kallio, 2020).

För att fördjupa och bredda det teoretiska ramverket kring det mellanmännsliga mötet ägnas även uppmärksamhet åt intersubjektivitet som begrepp (Stern, 1985/2003; Trevarthen, 2009; Zeedyk, 2006) liksom olika sätt att belysa detta – till exempel genom mikroanalytiska studier med videokamera (Adamson & Prick, 2003; Cohn & Tronick, 1988) vilket samtidigt fungerar som ett utifrånperspektiv. För att ytterligare ägna fokus åt det mer objektivi giltiga representeras även neurovetenskaplig forskning på neuronal nivå (Gallese, 2013; Rizzolatti et. al., 1996) liksom nätverksnivå (Schore & Schore, 2014) så att mer specifik forskning av till exempel spegelneuroner ställs vid sidan av den mer omfattande teoribildningen affektiv neurovetenskap (Fosha et. al., 2009). Studiens fynd sätts således i ett större sammanhang där företräde ges till både vetenskaplig empiri liksom psykoanalytisk teori för att på det viset i någon mån omfatta såväl människans inre värld som det mellanmännsliga mötet, både inifrån och utifrån. Men allra först ett resonemang kring själva fenomenet upplevelse.

Upplevelsevärlden – två perspektiv

Vad är en upplevelse? Även det skulle såklart kunna problematiseras och även förstås på olika vis beroende till exempel på filosofiska utgångspunkter och vetenskaplig tradition. Men frågan sätter framförallt fingret på något existentiellt grundläggande, själva varat i upplevandet. Man kan också välja att svara på frågan genom ett mer

poetiskt anslag, som kanske på sitt sätt har bättre förutsättningar att fånga det där svårbegripliga och ständigt pågående som är det mänskliga livet, till exempel så här:

Upplevelsevärlden består av det närvarande ögonblicket i dess ilande färd framåt genom tiden. Ständigt utom räckhåll blir den en filmad dröm. En ändlös rik mångfald av förnimmelser, sinnesintryck, känslor, tankar, handlingar. [...] Och upplevelsernas flöde upphör aldrig (Stern, 1990, s. 190).

Daniel Stern gjorde med *Ett litet barns dagbok* ett försök att förstå och beskriva det egna spädbarnets ordlösa upplevelse. Boken ägnas bland annat åt frågorna: Hur upplever det lilla barnet världen? Och hur upplever det lilla barnet sig själv i världen? I den berättelse i dagboksform som boken utgör återkommer så beskrivningar av de upplevelser han föreställer sig att barnet har – helt enkelt genom att leva sig in i barnets upplevelse. När barnet börjar bli ordentligt hungrigt kan det till exempel låta så här: ”Ett oväder hotar. Ljuset får ett metalliskt sken. Molnens jämna marsch över himlen trasas sönder. Flickar av himmel slungas iväg åt olika håll. Tyst växer vinden i styrka” (1990, s. 57). Sterns begrepp vitalitetsaffekter är viktigt i sammanhanget, för att på något sätt kunna förstå vad i upplevelsen han på det här viset försöker skänka ord till. Det är alltså hans försök att i begreppsform ge någon sorts rättvisa åt de svårfångade kvaliteter som finns i en upplevelse, och i själva känslan av att vara levande. Dessa kvaliteter beskriver han själv på det här viset: ”Dessa undflyende kvaliteter kan beskrivas bättre med dynamiska rörelsetermer som vibrerande, uppvällande, borttonande, flytande, explosiv, växande, minskande, rämnande och utdragen” (1985/2003, s. 109).

Det vetenskapliga studiet av upplevelsen blir som allra tydligast i den fenomenologiska traditionen, där Husserl, Heidegger och Merleau-Ponty är stora namn (Kvale, 1997). Så här skriver Merleau-Ponty: ”Att vara ett medvetande eller snarare *att vara en upplevelse*, det är att intimt kommunicera med världen, kroppen och de andra, att vara tillsammans med dem i stället för bredvid dem” (1945/1997, s. 49). Påståendet innehåller många av fenomenologins väsentligaste delar: medvetandets oskiljaktighet från/med den värld som upplevs, och upplevelsen som en sorts kommunikation – en intim sammankoppling och en samtidig rörelse åt två håll mellan subjekt och objekt. Fenomenologi som filosofi ägnar sig bland annat åt att förstå och formulera en lösning på detta problem, vilket till exempel Heidegger löser genom sitt i-världen-varo (1926/2013). Husserl använder istället intentionalitet som begrepp för att belysa det nödvändiga förhållandet mellan världen så som den framträder för subjektet och medvetandets intentionala akt, det vill säga hur medvetandet riktas mot det objekt som erfars. Med Husserls terminologi återfinns upplevelsen i livsvärlden vilket är detsamma som den värld av fenomen som är tillgänglig för oss i vårt vardagliga upplevande (Husserl 1913/2003; Kvale, 1997; Karlsson, 1993).

Den inre världen i objektrelationsteoretisk belysning

”Man måste fråga sig varför huvudet blir den plats där de mentala funktionerna har en benägenhet att placeras av individen” skriver Winnicott (1993, s. 237). Hans förståelse för människan och det mänskliga är allt annat än enkel att redogöra för genom en samling nyckelbegrepp. Ändå är det ofta så hans teorier beskrivs och används, så även tyvärr inom detta begränsade format. Samspelet mellan den inre världen och den yttre verkligheten, i psykoanalytisk tradition betraktad som en ständigt pågående process, är framträdande i Winnicotts objektrelationsteori – som bättre liknas vid pågående

funderingar än en definitiv teoretisk formulering. Ett slags särställning i detta sammanhang har även Melanie Kleins beskrivningar av de kontinuerliga introjektiva och projektiva mekanismer som i takt med barnets utveckling också fungerar som grund för personlighetens integration. I sitt arbete kunde hon bland annat visa på hur barnets lek fungerar som en möjlighet för barnet att gestalta sig själv och den egna inre världen (1959; 1975/1991). Gemensamt för de båda är likaså den tonvikt som läggs vid fantasin, både som grundläggande mänsklig förmåga liksom även hjälp i våra försök att förstå en annan människa. Deras gemensamma utgångspunkt skulle kanske kunna sammanfattas som att det är omöjligt att förstå den andre – även med avseende på ett slags objektivt beskrivbara fakta såsom till exempel fysiska sjukdomssymtom, om man inte förutsätter att människan har fantasi (Winnicott, 1993). I stora drag innebär det att den inre världen och det dynamiskt omedvetna betraktas som självklara i studiet av människan.

Winnicott skiljer i sina texter mellan medveten och omedveten fantasi medan Klein snarare använder fantasi som i stort sett synonymt med det omedvetna. Det skulle kunna vara viktigt att påvisa den skillnaden eftersom den möjligen får implikationer för hur vi sedan förstår begrepp som kreativitet, skapande och, med Winnicotts terminologi, den spontana gesten. Winnicott benämner ofta dessa fenomen i samband med mänsklig vitalitet, ett sätt att kommunicera som utgår från människans innersta kärna där hon samtidigt som hon ger uttryck åt sig själv också visar omsorg om den inre objektvärlden. Detta gäller även mer destruktiva impulser som i den meningen är nödvändiga för att återskapa det förlorade goda objektet – så att säga väcka det till liv igen (1993). Det mänskliga behovet av reparation som han på det viset understryker skulle kunna betraktas som ett sätt för individen att i samspel med sin omgivning finna sätt att ge uttryck åt sig själv och på det viset i förlängningen kunna skapa sig en värld att lita på – och ta plats i. I Kleins beskrivningar betonas på samma linje det som hon benämner gottgörelse (1975/1991). Viktigt i sammanhanget är att förstå innebörden av detta som i bägge fallen bör betraktas som något mer komplext än till exempel förlåtelse. Kanske kan man förstå människans reparativa tendenser i Winnicotts bemärkelse som vårt mänskliga behov av att upptäcka oss själva som någon som får möjlighet att finnas till som just oss själva – och hur detta endast är möjligt genom upplevelsen av reparativ kontakt med den andre?

De inre objekten, som med hjälp av Bollas kan beskrivas som ”starkt förtätade psykiska strukturer” (1992/1995, s. 75), befolkar i den objektrelationsteoretiska traditionen vår inre värld. I hans förståelse för människans intrapsykiska processer är mötet med omvärlden och ”glädjen att gestalta sig själv” att betrakta som en slags kollision mellan ”den mänskliga formen och objektets struktur”. ”I gynnsammaste fall”, som han skriver, fungerar detta som ”en levandets glädje, genom att vi berikas av detta möte” (1992/1995, s. 76). Människans upplevelse av sig själv i möte med sin omvärld – en möjlig källa till liv och kreativitet – ett sätt att se på saken. Jag tänker att detta kan jämföras med Winnicotts resonemang kring ”rätten att fullborda en upplevelse” (1993, s. 45) och dess vikt för barnets utveckling av ett själv, men även av upplevelsen av kontakten med yttervärlden som sådan.

Det mellanmänniska mötet – intersubjektivitet och neurovetenskap

En psykoanalytisk objektrelationsteoretisk ansats medför således möjligheten att studera det mellanmänniska mötet så att säga inifrån individen, där den inre objektvärlden

förstås som utgångspunkt för vad som sedan sker i mötet (Bollas, 1995; Klein, 1959; 1975/1991; Winnicott, 1993; 2003) vilket beskrivits översiktligt ovan. Men mötet mellan människor går att beskriva även på andra sätt, till exempel med hjälp av de neurologiska processer som man vet aktiveras vid mellanmännisklig kontakt eller helt enkelt som ett sorts beteende. Inledningsvis vill jag dock framförallt ägna uppmärksamhet åt intersubjektivitet som begrepp och perspektiv på mötet människor emellan (Stern, 1985/2003; Trevarthen, 2009; Zeedyk, 2006).

Intersubjektivitet kan lite förenklat beskrivas som det utrymme som uppstår mellan oss människor när vi delar uppmärksamhet, avsikter och känslor med varandra (Stern, 1985/2003). Intersubjektivitetsbegreppet syftar på det viset till att begreppsloggöra det mellanmänniskliga mötet, för att fånga det som uppstår när en människa går från att befinna sig i en upplevd ensamhet till en upplevd samhörighet med någon annan. Zeedyk (2006) betonar den fundamentala betydelsen av en slags affektiv intimitet i mötet med den andre, och hur sådan känslomässig resonans krävs för att skapa personlig utveckling. Så här skriver hon: "It is from emotional intimacy with another person that individualistic capacities derive, including self-awareness, representation, language, and even consciousness" (Zeedyk, 2006, s. 326). Hon visar på vår förmåga till intensivt fokus på den andre i mellanmänniskliga möten vilket som följd skapar förutsättningar till en slags naturlig anpassning och följsamt umgänge. Detta åskådliggörs kanske enklast genom studiet av spädbarn och deras omsorgsgivare, men även genom psykoterapeutisk behandling. Principen är dock grundläggande för all genuin mänsklig kontakt, och närmare studier av mellanmänniskliga möten har med andra ord förutsättningar att visa samma slags innehåll. Mer uttömmande beskrivningar av fenomenet intoning betonar dock ofta dess subtila natur. "Inbäddad" i en relationell kontext passerar lätt intoningen obemärkt om man inte aktivt letar efter den (Stern, 1985/2003). Utifrån sitt resonemang om vikten av vår förmåga att känslomässigt tona in andra människor drar Zeedyk slutsatsen: "Subjectivity is born from the intimacy of intersubjectivity" (2006, s. 326) och kopplar på det viset samman den subjektiva dimensionen av människan med den intersubjektiva dimensionen av det mänskliga livet.

För att med ett utifrånperspektiv visa vad som händer i kontakten mellan människor används enligt tradition bland annat filmade sekvenser där människor interagerar med varandra. Ett välkänt exempel är den forskning som fokuserat på spädbarn och deras mödrar och som givit upphov till still-face paradigmet (Adamson & Prick, 2003). Detta mikroanalytiska perspektiv skapar en inblick i den nära kommunikationen mellan barn och deras omsorgsgivare vilket i förlängningen, och på sitt sätt, ger oss möjligheter att förstå samspelet människor emellan. Forskningen har bland annat visat att även mycket små barn interagerar aktivt med sina omsorgsgivare, att interaktionen går att förstå som meningsfull och att även det mycket korta ögonblicket är fyllt av innehåll. Samspelets beståndsdelar – där explicit såväl som mer implicit kommunikation blandas, kan därefter belysas genom olika typer av studier. Affektiv neurovetenskap utgör ett sådant exempel, där forskaren tar sig an studiet av den mänskliga förmågan till känslomässig intoning och kommunikation ur ett neurologiskt perspektiv (Gallese & Sinigaglia, 2011; Gallese, 2001; Schore, 2005).

De neurologiska korreleten till fenomenet intersubjektivitet kan formuleras på olika sätt och på olika nivå. Genom det större system som i stora drag kan beskrivas som vår högra hjärnhalva beskriver Schore (2005) de ständigt pågående implicita processer som

möjliggör vår mänskliga förmåga till avancerad social interaktion i relation till den samtidiga utvecklingen av det egna självet. Våra affektiva funktioner är centrala i Schores resonemang, som visar hur vi med hjälp av vår omgivning reglerar våra känslor i bägge riktningar, ibland mot ett förhöjt stämningsläge och ibland för att sänka ett stämningsläge (Schore & Schore, 2014). Detta är naturligtvis särskilt betydelsefulla processer när det gäller små barn och deras utveckling, både för att få fatt i liv och glädje men också för att ta hand om frustration och besvikelser. Dessa processer pågår dock i slutändan genom hela det mänskliga livet, med en särskild tonvikt på samspelet i nära omsorgs- och kärleksrelationer (Ammaniti & Gallese, 2014, förord av Schore; Fosha et al., 2009; Schore, 2005; Schore & Schore, 2014).

På neuronal nivå kan vår förmåga till intersubjektivitet åtminstone i någon mån förklaras av de spegelneuroner som fått sitt namn genom att de aktiveras både när individen själv utför en handling som när hon ser någon annan göra samma sak – neuronerna har med andra ord en sorts spegelfunktion. Upptäckten av dessa särskilda neuroner (Rizzolatti et. al., 1996) har gjort det möjligt att utifrån ett detaljerat neurovetenskapligt perspektiv beskriva hur neuroner aktiveras i människans motoriska hjärnbark, både med utgångspunkt i egna handlingar såväl som i kontakt med andra (Gallese & Sinigaglia, 2011; Gallese, 2001; Rizzolatti et. al., 1996). Människans neuronala processer påverkas med andra ord av information som härstammar inifrån individen likväl som från information individer emellan – vilket också skulle kunna beskrivas som ett neurologiskt korrelat till intersubjektivitet som fenomen (Ammaniti & Gallese, 2014, förord av Schore).

Känslomässig intoning är således ett återkommande begrepp i psykodynamisk tradition (Stern, 1985/2003; Trevarthen; 2009; Winnicott, 1993) såväl som neurobiologisk forskning, och så finns ansatser som går in för att kombinera psykoanalytisk kunskap med neurovetenskap (Ammaniti & Gallese, 2014, förord av Schore; Fosha et al., 2009; Schore, 2005). Då skapas möjligheter att utifrån en psykoanalytisk förståelse av människans medvetna likväl som omedvetna och genom närmare studier av neurologiska processer i människan formulera komplexa teorier kring till exempel medvetandets expanderande potential (Tronick & Cavelzani, 2016), särskilt intensivt upplevda ”moments of meeting” (Beebe & Lachmann, 2015; Sander, 1995), och den fundamentala betydelsen för mänsklig utveckling som finns i att bli buren av någon annans medvetande (Fosha et al., 2009; Schore & Schore, 2014).

Samspelet mellan vuxen och barn ägnas särskild uppmärksamhet i vissa väl beprövade interventioner och behandlingsmetoder, till exempel Theraplay (Booth & Jernberg, 2010), Marte meo (Hedenbro & Wirtberg, 2000; Svenska Marte meo föreningen, 2021), och Vägledande samspel ICDP (Bergman, 2018; Hundeide, 2011; <https://www.icdp.se/>). Det mellanmänskliga mötet betonas naturligtvis även i andra sorters kontext än i vårdsammanhang och behandlingsarbete. Inom ramen för skolan poängteras till exempel vikten av goda relationer både för att befrämja lärande såväl som hälsa hos både barn och vuxna (Hughes, 2012; Jakobsson Lundin, 2019; Sroufe et al., 2005).

ICDP – en översikt

ICDP – International Child Development Programme (Bergman, 2018; Hundeide, 2011; <https://www.icdp.se/>) tar avstamp i betoningen av det mellanmännsliga mötet, och fungerar som ett stöd i relationellt arbete inom till exempel pedagogisk verksamhet eller föräldra- och barnhälsovård. På senare tid har programmet börjat användas även inom ramen för äldreomsorg (Bergman, 2018). ICDP syftar till att ”förverkliga humanistiska strävanden såsom FN:s konvention om mänskliga rättigheter, då framförallt konventionen om barnets rättigheter” (<https://www.icdp.se/>). Programmet bygger på hälso- och utvecklingsfrämjande principer för samspel så som en utgångspunkt i medkänsla och lyhördhet för andra människor liksom för sig själv som omsorgsgivare eller pedagog. I arbetet utgår man från tre dialoger: *Den känslomässiga dialogen*, *Den meningsskapande och utvidgande dialogen* och *Den reglerande dialogen* (Bergman, 2018; Hundeide, 2011). ICDP betonar det faktum att det mellanmännsliga mötet tar sig olika uttryck och har olika förutsättningar beroende på vilka individer som ingår – vilket därför så att säga utgör både utgångspunkten och målet med programmet. ICDP:s förhållningssätt går således ut på att på olika sätt belysa interaktionen mellan människor och på det viset få fatt i det goda samspelet, att till exempel visa på öppningar när en relation karaktäriseras av många stängda dörrar – för att på så sätt kunna bygga på individers speciella kompetens och unika styrkor, det vill säga såväl hos vuxen som hos barn. Programmet syftar alltså inte till att tillhandahålla färdiga recept, och den tydligt humanistiska utgångspunkten medför därmed också att programmet är möjligt att använda i olika typer av kontexter, samhälleliga såväl som sociala och kulturella.

Det vi kallar sensitivisering, innebär att öka omsorgsgivarens egen lyhördhet så att hon/han kan använda sig själv, sin empatiska förmåga och praktiska erfarenhet för att förstå sitt barn. Det handlar om att tolka tillstånd och känslor för att kunna svara sensitivt och anpassat till barnets tillstånd och behov. Sensitivisering står i motsats till instruktion och färdiga upplägg där omsorgsgivaren instrueras i detalj hur han/hon skall handla i olika situationer (Hundeide, 2011, s. 75).

ICDP lutar sig mot både pedagogik och psykologi och har en bred vetenskaplig bas av bland annat anknytningsteori genom till exempel Bowlby och Ainsworth; affektteori genom till exempel Tomkins; utvecklingspsykologi genom Stern och Trewarten med flera och förmedlad inlärning genom bland annat Vygotskij och Feuerstein (Bergman, 2018; Hundeide, 2011). Programmet ICDP innefattar även en egen plan för implementering (Hundeide, 2011). Den bygger dels på att utbildningen sker i flera nivåer samt fungerar så att den når ut brett i den organisation som implementerar programmet utan att alla anställda nödvändigtvis har gått en ICDP-utbildning. Det möjliggörs genom att de som nått nivå två i utbildningen, så kallade vägledare, själva håller i vägledningsgrupper ute på arbetsplatsen – under utbildningen men även efteråt. På så sätt har ICDP goda förutsättningar att genom en begränsad grupp utbildningsdeltagare ändå på sikt fungera som något som genomsyrar en hel verksamhet. Man skulle kunna beskriva det som att ICDP och dess förhållningssätt sipprar ner genom, och ut i, verksamheten i stort i takt med att implementeringsarbetet fortskrider.

ICDP används ofta i sammanhang som syftar till att stärka föräldraförmågan och den positiva samspelets kvaliteten mellan föräldrar och barn och i Norge finns vetenskapligt dokumenterade exempel på den positiva effekten av det arbetet (Sherr et al., 2014). I

Sverige har programmet utvärderats positivt för det ändamålet också som indikerad insats (Hegstam, 2019). Vidare finns inom ramen för svenska grundskolan även exempel på hur ICDP använts vid pedagogiskt arbete med större barn. Nyligen publicerades till exempel en studie som visar hur arbetet med ICDP i svenska högstadieskolan påverkade skolresultaten i tydligt positiv riktning, vilket fick till följd att fler elever uppnådde gymnasiebehörighet (Berggren et al., 2020). Arbetet med ICDP har utvärderats i Sverige både på kommunal nivå (Jakobsson Lundin, 2019; Lillvist & Fermhammar, 2020) och centralt via stiftelsen ICDP (Edenhammar, 2016). ICDP används likaså i stora delar av övriga världen – i olika sammanhang som rör barn och omsorgsgivare, vilket visat goda resultat (Clucas et al., 2014; González-Fernández et al., 2020; Skar Solheim et al., 2014).

Gyllene ögonblick i ICDP

I ICDP pratar man om Gyllene ögonblick (Bergman, 2018), och Westmark beskriver något av tankarna bakom konceptet på det här viset:

Människan kännetecknas av att hon reflekterar över sina handlingar. Det relationella självet är föränderligt – det är hela tiden föremål för sin egen självkonstruktion. [...] Ett fenomen som kännetecknar det att vara en reflekterande människa är att vi sätter ord på våra iakttagelser av oss själva och andra. Våra beskrivningar blir till den upplevda verklighet som vi måste förhålla oss till (2013/2014, s. 4).

Själv tänker jag på arbetet med Gyllene ögonblick som ett sätt för den vuxna att medvetandegöra de särskilt goda stunder som den har tillsammans med något barn. Detta kan vara viktigt kanske särskilt när det gäller arbete med barn som man har lite svårare att nå fram till på ett bra sätt, men även i största allmänhet – som ett sätt att få syn på det arbete man gör samt sig själv i kontakt med barnen. Så här beskriver Bergman sina tankar om varför detta är viktigt: ”Då omsorgsgivaren uppmärksammar ”gyllene ögonblick” tillsammans med sitt barn eller sin elev bekräftar hen samtidigt sig själv och sin kompetens. En sådan fokusering bygger också basen för en vidareutveckling av omsorgskompetensen” (2018, s. 45). Gyllene ögonblick förstås alltså inte bäst som ett exakt definierat koncept, med ett givet innehåll och tydliga avgränsningar. Snarare fungerar Gyllene ögonblick inom ramen för ICDP framförallt som ett intuitivt tilltalande koncept som används för att samtala kring, och därmed också synliggöra, särskilt goda stunder som vuxna ibland upplever tillsammans med barn. På det sättet skapas förutsättningar att utifrån den vuxnas egen upplevelse uppmärksamma, och för en stund stanna upp vid, det goda samspelet tillsammans med barn – även när detta begränsas till just korta ögonblick.

Syfte

Studiens syfte var att genom individuella intervjuer med en grupp barnskötare och pedagoger i förskolan ägna sig åt nämnda Gyllene ögonblick – för att undersöka den vuxnas upplevelse av dessa särskilda ögonblick och därigenom försöka fånga dess innehåll: en sorts ”Det Gyllene ögonblickets essens”. Studiens frågeställning var: Vad kännetecknar ett Gyllene ögonblick så som det upplevs av den vuxna, det vill säga vilka är de beståndsdelar som gäller för varje sådant Gyllene ögonblick?

Metod

Studien genomfördes med en fenomenologisk ansats. Det fenomenologiska sättet att betrakta världen har som nämntes ovan sin grund i tänkandet hos filosofer som till exempel Husserl, Heidegger och Merleau-Ponty (Kvale, 1997) och utgör därmed en filosofisk gren med sina egna epistemologiska och ontologiska antaganden. Även om det inte finns utrymme i den här uppsatsen att redogöra för fenomenologi som vetenskaplig tradition i någon djupare mening, vill jag ändå i stora drag säga något om fenomenologi som kunskapsprojekt liksom även dess relevans för just den här studien vad gäller den metod som använts.

En fenomenologisk ansats

Den fenomenologiska utgångspunkten är att möjlig kunskap nås genom erfarenheten av de studerade objekten. Fenomenologisk metod syftar således till att beskriva världen och fenomenet i fråga såsom dessa framträder för den som upplever dem, med avstamp i tanken om ett sorts företräde för människans livsvärldar (Karlsson, 1993; Kvale, 1997). Fenomenologin förutsätter med andra ord ett medvetet subjekt, och kunskapsanspråket är därmed också sammankopplat med den kontext till vilken det empiriska materialet hör (Elvin-Nowak, 1999; Karlsson, 1993). Centralt i sammanhanget är begreppet intentionalitet som syftar till att fånga medvetandets oskiljaktighet från världen så som den framträder i upplevelsen (Husserl 1913/2003; Kvale, 1997; Karlsson, 1993). ”Meningsenheter förutsätter ett meningsgivande medvetande” som Husserl själv uttrycker det (1913/2003, s. 168).

Husserls förslag till fenomenologiska studier rör fenomenen som sådana vilka nås genom ”att gå till sakerna själva” (1913/2003). För att möjliggöra detta förutsättningslösa betraktande av fenomenen krävs att man bryter med den naturliga inställningen och istället intar en särskild sorts attityd gentemot det studerade objektet, under datainsamlingen men även under analysen av denna. Vid psykologisk fenomenologisk reduktion, som attityden kallas, kan sedan det upplevda objektet reduceras till en beskrivning av dess väsen – fenomenet som sådant (Giorgi, 2012; Husserl, 1913/2003; Karlsson, 1993). Resultatet av en fenomenologisk studie handlar trots det inte om att förklara en objektiv sanning. Målet är istället att det deskriptiva resultat som uppnås i möjligaste mån ska spegla den faktiska upplevelsen, mer konkret *vad* det upplevda fenomenet är och *hur* det upplevs. Kvale uttrycker detta på ett ännu tjugigare vis: ”Fenomenologin söker gå utöver de omedelbart upplevda innebörderna för att artikulera en förreflektiv nivå av levda innebörder, för att göra det osynliga synligt” (1997, s. 54). Som ett sista led i ett sådant arbete kan forskaren även anta en transcendental reduktion genom fri variation i fantasin för att nå fram till fenomenets väsen oberoende av tid och rum (Husserl 1913/2003; Karlsson, 1993).

En fenomenologisk ansats innebär således att man som forskare strävar efter att, i så hög grad som möjligt, åsidosätta den egna förförståelsen och förhålla sig kritiskt till de egna förutfattade meningarna (Kvale, 1997). Ansatsen är därmed tydligt induktiv och medför ett fullständigt fokus på den subjektiva upplevelse som beskrivs. Det fenomenologiska forskningsfältet inbegriper flera mer specifika metoder utvecklade mot bas av Husserls ursprungliga filosofi och metod där till exempel Giorgi har stått för viktiga metodologiska bidrag (Giorgi, 2012; Kvale, 1997). En annan fenomenologisk

metod är IPA – interpretative phenomenological analysis (Smith, 2009), där fokus läggs på individuella skillnader såväl som likheter i datan och som således har särskilda fördelar för studier med idiografisk tonvikt.

Empirical Phenomenological Psychological (EPP) method

Med utgångspunkt i studiens syfte, att ägna sig åt essensen av fenomenet Gyllene ögonblick, har EPP-metoden (Karlsson, 1993) använts. Metoden är uppbyggd så att den lämpar sig väl till att fånga likheter mellan olika personers upplevelser, vilket gör att den bedömdes som ett bra val för den här studien. I likhet med Giorgi syftar Karlssons EPP-metod till att fånga det studerade fenomenets meningsstruktur där analysen av materialet fungerar som en ”search for meaning” (Karlsson, 1993). EPP-metoden skiljer mellan forskarens empatiska förståelse (REU) och tolkade förståelse (RIU) av studieobjektet (Karlsson, 1993). Den empatiska förståelsen ligger nära ursprungsupplevelsen och är således särskilt tydlig under själva intervjufasen men även inledningsvis under databearbetningen. Därefter handlar analysarbetet i allt högre grad om forskarens tolkade förståelse, vilket skapar ett mer och mer sammansatt material för att i slutskedet också möjliggöra en beskrivning av det studerade fenomenets väsen.

Metoden har tydliga hermeneutiska inslag så som arbetet med att röra sig fram och tillbaka mellan materialets mindre beståndsdelar och dess helhet. Det resultat som så småningom uppnås förstås också bäst på detta sätt – de avgränsade delarna är viktiga i sig själva men utan att fogas samman med varandra förloras fenomenets särskilda innebörd.

Den här studiens huvudsyfte var att utifrån vuxnas upplevelse av Gyllene ögonblick fånga det Gyllene ögonblickets essens, det vill säga *vad* som kännetecknar fenomenet Gyllene ögonblick. I enlighet med fenomenologisk tradition och genom att använda EPP-metoden ägnades studien åt de variationer av fenomenets beståndsdelar som materialet innehåller. Genom att definiera vilka konstanta varianter som återfanns, dess konstituent, kunde därefter det Gyllene ögonblickets essens formuleras. För att göra detta ägnades studien samtidigt åt *hur* upplevelsen av de Gyllene ögonblicken beskrivs, och resultatet som följer inbegriper med andra ord bägge dessa dimensioner men, så att säga, med olika tyngdpunkt.

ICDP i förskolan – en bakgrund till studien

Det här examensarbetet möjliggjordes tack vare samarbetet med förskoleverksamheten i en mellansvensk kommun där programmet ICDP implementeras. En av förskolepsykologerna fungerade som kontaktperson och hjälpte till att sprida information om studien till pedagoger och barnskötare, liksom till verksamhetschef och rektorer. Dessutom har hon bistått med kontaktuppgifter till dessa i de fall då direktkontakt varit viktig. På så sätt har vi samarbetat för att studien på ett så smidigt sätt som möjligt skulle bli genomförbar trots den tid av särskilt stora utmaningar, till exempel mycket sjukskrivningar och därmed personalbrist, som följt av pandemin. Studien har i övrigt planerats och genomförts oberoende av nämnda kommun.

Studien syftade inte till att utvärdera kommunens arbete med ICDP, liksom inte heller hur konceptet Gyllene ögonblick används och förstås av intervjupersonerna med koppling till programmet ICDP. Därför tillfrågades inte intervjupersonerna om varken

deltagande i ICDP-utbildning eller i vägledningsgrupp. Gyllene ögonblick kan därmed i den här studien förstås även oberoende av dess koppling till ICDP. Samtidigt får studien möjligen en särskild relevans i de sammanhang där Gyllene ögonblick fungerar som ett konkret samtalsverktyg i den praktiska yrkesvardagen – så som till exempel i nämnda kommun. För den här studien innebar det faktum att programmet ICDP är under implementering i kommunen dock främst den givna fördelen att studien, utifrån dess relevans för kommunen, kunde beredas utrymme och därmed bli praktiskt genomförbar.

Undersökningsdeltagare

Intervjupersoner rekryterades genom mejlutskick till den grupp som nått vägledarnivå i ICDP-utbildningen. Vägledarna ombads i sin tur sprida informationen om möjligheten att delta i intervju till intresserade kollegor. Kravet för deltagande var att man arbetade i kommunens förskola, att man skulle känna till konceptet Gyllene ögonblick samt ha upplevt något/flera Gyllene ögonblick tillsammans med ett/flera barn.

Tio intervjudeltagare rekryterades. Sammanlagt nio intervjuer genomfördes där sex av kommunens tio förskoleområden representerades. Fyra av intervjupersonerna arbetade som förskollärare, två som barnskötare och tre hade yrkesroller i ledande position. Alla intervjupersoner var kvinnor med en medelålder av 45 år och en spridning mellan 33 år och 59 år ($sd = 7.4$). Den tionde intervjupersonen ställde in sin bokade intervju på grund av sjukdom och eftersom intervjufasen i det skedet gick mot sitt slut blev det inte möjligt att hitta en ny tid. Ingen ersättning utgick.

Datainsamling

Inför intervjuerna gjordes en provintervju med en person med annan pedagogisk anställning än inom förskolan, och inte heller inom den kommun där studien genomfördes. Pilotintervjun innebar en möjlighet att reflektera över samtalsmetodologiska utmaningar vid fenomenologisk metod såsom till exempel det icke-styrande förhållningssätt som krävs av intervjuaren. Mer specifikt innebär det till exempel att genomgående i så hög grad som möjligt ställa öppna frågor och att bibehålla ett fokus på att följa intervjupersonens upplevelse. Den egna förståelsen fungerar paradoxalt nog som både en förutsättning för att kunna åstadkomma detta samtidigt som det ligger i sakens natur att den utgör det största hindret och i möjligaste mån måste bortses ifrån, eller i alla fall noggrant uppmärksammas och särskiljas från intervjudeltagarens upplevelse. Ett kontinuerligt arbete gjordes därefter med att efter varje intervju reflektera över just denna särskilda intervjuteknik, närmare bestämt vad som varit lyckat respektive mindre lyckat i respektive intervju. Detta ansågs viktigt eftersom det är första gången jag arbetar med fenomenologisk metod, och för att lärandet av metoden så att säga ingick i praktiserandet av den, men också för att metoden som sådan förutsätter ett eget reflektionsarbete av forskaren över den inhämtade datan. Dessutom gjordes en bedömning av huruvida datainsamlingen hade fungerat tillräckligt väl, så att både bredd och djup av det studerade fenomenet återfanns i materialet för respektive intervju – vilket den bedömdes ha gjort i samtliga fall.

Intervjuerna var ostrukturerade med utgångspunkt i en och samma inledande fråga: "Skulle du kunna berätta om en situation där du upplevde ett Gyllene ögonblick?" Därefter ställdes uppföljande frågor av olika slag beroende på berättelsens innehåll, med syfte att utifrån den återberättade upplevelsen undersöka både bredd och djup av

fenomenet Gyllene ögonblick. De uppföljande frågorna hade ibland en speglade karaktär, till exempel som sammanfattningar av berättelsen. På det viset eftersöktes klarifieringar av upplevelsens innehåll, liksom även som sagt fördjupning och breddning av det som framkom. Samtidigt som intervjuerna syftade till att uppnå ett så heltäckande material som möjligt fanns med andra ord en tydlig avsikt att undvika att styra intervjupersonen i dennes berättande. I stora drag rörde sig samtalen kring vilka konkreta tankar, känslor och handlingar som fanns förknippat med upplevelsen av ögonblicket, liksom även hur situationen såg ut där ögonblicket ägde rum. På så vis ägnades intervjuerna åt det som kännetecknade respektive Gyllene ögonblick vilket i förlängningen, och i enlighet med studiens syfte, bildade ett samlat material för att undersöka det Gyllene ögonblickets essens. Intervjuerna genomfördes digitalt och varade mellan 35 och 60 min där flertalet låg i det övre spannet.

Databearbetning

Analysen av materialet följde EPP-metodens fem steg (Karlsson, 1993):

Steg 1. Läs igenom

Steg 2. Dela upp i mindre meningsenheter

Steg 3. Beskriva meningsenheternas psykologiska innebörd

Steg 4. Sammanfatta varje intervju baserat på dess meningsenheter till en "situationsbaserad struktur"

Steg 5. Kondensera resultatet till en "generell struktur" – som gäller för samtliga intervjuer. Möjlighet finns därefter att lyfta analysen till en ontologisk nivå där forskaren reflekterar över resultatet utifrån ett eventuellt universellt anspråk.

Inledningsvis transkriberades intervjuerna i sin helhet. På så vis ändrades med andra ord också studiematerialets form från muntliga berättelser till skriven text. Texten lästes sedan igenom flera gånger. Därefter ägnades särskild uppmärksamhet åt respektive intervju för att åstadkomma en uppdelning av den i mindre enheter. Meningsenheter definierades genom att markera varje skifte av psykologisk mening i texten.

När texten hade delats in i meningsenheter handlade analysarbetet om att formulera varje enhets psykologiska innebörd. I och med detta arbete byts samtidigt analysnivå till att i högre grad handla om forskarens tolkade förståelse av materialet. Genom att ta del av ett begränsat avsnitt av en av intervjuerna gjorde metodhandledaren i detta läge en bedömning att arbetet genomfördes på ett för metoden riktigt vis. I nästa skede förkortades berättelserna genom skrivna sammanfattningar av respektive intervju baserade på den psykologiska innebörden för respektive meningsenhet och för varje intervju i sin helhet. Sammanfattningarna ordnades också i stora drag kronologiskt enligt logiken: "före – under – efter" det Gyllene ögonblicket.

Sammanfattningarna skickades ut via mejl till respektive intervjuperson med en fråga om de kände igen sin upplevelse i den textmässiga beskrivningen av den samt om något viktigt saknades. Samtliga återkopplade att de kände igen sig i berättelsen som helhet. Återkopplingen innehöll någon enstaka kommentar gällande en viss aspekt av texten, med avsikt att förståelsen för den också skulle bli så riktig som bara möjligt.

Sammanfattningsvis bedömdes det av deltagarna finnas god överensstämmelse mellan textens återgivning och den ursprungliga upplevelsen.

Därefter plockades textens samtliga komponenter ut ur sammanfattningarna, med samma tidsmässiga organisation som för dessa, så att materialet sedan omfattade samtliga minsta beståndsdelar i form av tre tabeller. På det viset kunde sedan intervjuerna och dess beståndsdelar jämföras med varandra för att undersöka vilka komponenter som återfanns i samtliga upplevelser. I det här skedet gjordes dessutom en medbedömning av materialet och dess komponenter av en kurskamrat som parallellt arbetar med sin egen uppsats. Hon fick instruktioner om att läsa en av sammanfattningarna för att därefter plocka ut upplevelsens komponenter för textens tre delar: före ögonblicket, under ögonblicket och efter ögonblicket. Sedan jämförde vi våra individuellt genomförda analyser med varandra vilket visade hög överensstämmelse. Sammantaget stämde således mina tolkningar av med deltagarna såväl som handledare och en kurskamrat.

Slutligen definierades de komponenter som gällde för samtliga representerade upplevelser – det Gyllene ögonblickets konstituenten. För att göra detta användes de tre tabellerna som underlag, en sorts textens minsta beståndsdelar, samtidigt som jag kontinuerligt återvände till både rådata och sammanfattningarna av texten. På så vis har analysarbetet återkommande handlat om att röra sig mellan materialets mindre delar och dess helhet liksom även mellan olika analysnivåer.

Etik

Studien byggde på frivilligt deltagande av anställda inom kommunens förskoleverksamhet med kännedom om konceptet Gyllene ögonblick samt erfarenheter av att ha upplevt sådana ögonblick med ett eller flera barn. Fokus i studien var de vuxnas upplevelse av ögonblicken och barnen förblev med andra ord anonyma. Även intervjupersonernas identitet hanterades konfidentiellt. Studien utgick från den vuxnas perspektiv och barnen ifråga lämnades aldrig ut på något sätt. Därför har inte heller någon komplicerande etisk problematik rörande barnen funnits att fundera närmare över. All information hanterades enligt GDPR.

Alla intervjudeltagare informerades om studiens syfte, att en ljudupptagning gjordes för att möjliggöra transkribering av materialet samt om konfidentialitetsaspekter kring de själva samt barnen och eventuella andra personer som materialet skulle kunna komma att omfatta. Samtycket inhämtades muntligt, innan intervjun och inspelningen av denna sattes igång.

Kontaktuppgifter till deltagarna var naturligtvis nödvändiga under själva studien, men kommer raderas så snart studien är färdig – det vill säga efter examination. Detsamma gäller ljudfiler från intervjuerna. Transkriberingen av ljudfilerna gjordes helt avidentifierat och även dessa raderas efter examination. Sammanfattningsvis har studien nogsamt beaktat de forskningsetiska principerna om information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande (Vetenskapsrådet, 2017).

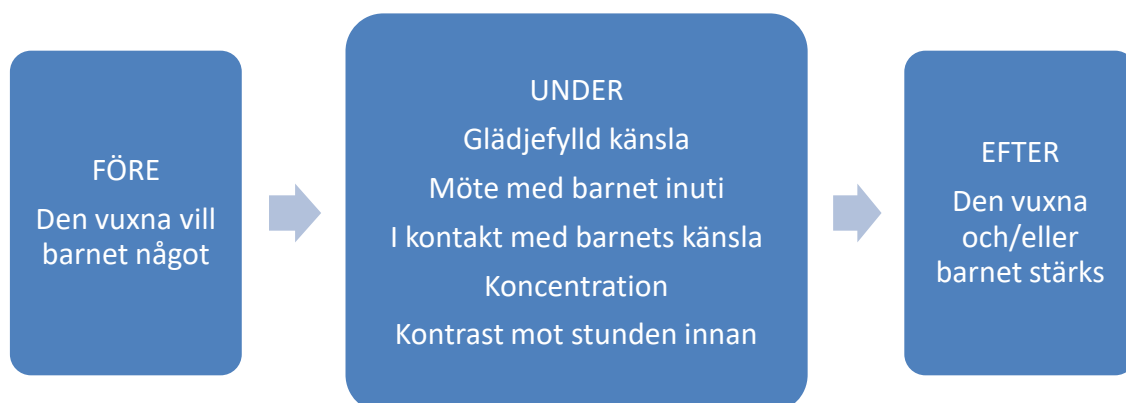
Resultat

”Alltså gud, det är ju jättesvårt att sätta vad är just det här gyllene?”

Så säger en intervjuperson mitt under samtalet och sätter därmed fingret på svårigheten med att fånga kärnan i en specifik upplevelse – även när upplevelsen är ens egen. De Gyllene ögonblick som berättats om i den här studiens nio intervjuer är också alla olika på många sätt. Om man skulle beskriva varje enskild upplevelse för sig skulle vi alltså därför få nio väldigt olika berättelser. Samtidigt finns tydliga beröringspunkter mellan berättelserna och vid närmare studium dessutom vissa slående likheter.

Den här studiens syfte var att försöka få fatt i det Gyllene ögonblickets essens, det vill säga de kännetecken som gäller för varje upplevt Gyllene ögonblick. Genom att studera subjektiva upplevelser undersöktes ögonblickens beståndsdelar. Analysen av de nio intervjuerna resulterade i sju komponenter som återfanns hos samtliga representerade Gyllene ögonblick och som sker före, under eller efter det Gyllene ögonblicket (se Figur 1). I den bemärkelsen speglar resultatet så att säga även upplevelsernas organisation över tid. Studiens Gyllene ögonblick har förvisso olika lång utsträckning i tiden, men samtidigt har det i samtliga intervjuer beskrivits var och när det Gyllene ögonblicket inträffade liksom vad som skedde innan och något om vad som följde av ögonblicket – en tydlig placering i tid och rum med andra ord.

De flesta av berättelserna rör upplevelser tillsammans med *ett* barn. Några gånger ingår fler barn i upplevelsen men även i dessa fall har ett mer specifikt fokus funnits hos den vuxna på något eller några barn. Under databearbetningen gjordes ingen skillnad på upplevelserna i det avseendet, och i resultatet benämns följaktligen barnet alltid i singular. I beskrivningen av resultatet varvas löpande text med citat från de transkriberade intervjuerna. Dels blir innehållet mer levande och fylligt på det viset och dels fungerar det som ett sätt att åskådliggöra hur kopplingen mellan rådata och analysen av denna ser ut. I tillägg finns en bilaga med ett komprimerat exempel av ett av studiens Gyllene ögonblick i sin helhet (se Bilaga 1). Med stöd i samtliga intervjuer visade analysen att Gyllene ögonblick föregås av att *Den vuxna vill barnet något*, medan själva ögonblicket har fem konstituerande beståndsdelar: *Glädjefylld känsla*, *Möte med barnet inuti*, *I kontakt med barnets känsla*, *Koncentration* och *Kontrast mot stunden innan*, och varpå det av ögonblicken följer att *Den vuxna och/eller barnet stärks* (se Figur 1).

Figur 1. Det Gyllene ögonblickets konstituenten organiserade i före, under och efter själva ögonblicket.

Före det Gyllene ögonblicket

Alla berättelser i den här studien utspelas inom ramen för förskolans vardagliga arbete och samtliga omfattar vuxnas upplevelse av Gyllene ögonblick tillsammans med barn. I många fall äger ögonblicken rum mitt i det pågående arbetet i någon barngrupp, till exempel under en gemensam aktivitet eller i samband med en återkommande situation såsom måltid eller påklädning. I några fall inträffar ögonblicken mer i förbifarten, när den vuxna passerar förbi eller stöter på ett eller flera barn på väg till arbete av administrativt slag. Den konstituent som beskrivs nedan, *Den vuxna vill barnet något*, har liksom övriga konstituenten stöd i studiens samtliga intervjuer.

Den vuxna vill barnet något

Utmärkande för situationen innan det Gyllene ögonblicket är att den vuxna riktar sin uppmärksamhet mot ett barn. På så sätt präglas situationen av den vuxnas riktade fokus och i den bemärkelsen också avsikt där barnet har en central plats.

Det var en intensiv dag, vi hade ätit mellanmål, vi är i hallen och i hallsituationen så kan det bli lite tumultartat ibland. Men då hjälper jag ett av mina barn som har särskilda behov och en annan kamrat, så jag hjälper två pojkar, och så busas det och så knölas det.

Den vuxnas intention gentemot barnet tar sig många olika uttryck, som tankar och känslor liksom även kommunikation med barnet. En omständighet gäller dock för samtliga upplevelser av Gyllene ögonblick. I situationen som föregår det Gyllene ögonblicket finns, eller uppstår det, i den vuxna en önskan som omfattar barnet – den vuxna vill barnet något. Ibland är detta explicit, till exempel när hon fungerar som stöd vid dagens fasta och ibland mer krävande situationer så som måltider och av- eller påklädning som i exemplet ovan. Eller som i den här berättelsen där den vuxna trots att hon egentligen är på väg till helt andra arbetsuppgifter ändå väljer att kliva in i kontakt med barnet:

Det var en sån där övergångssituation där barn ska hämta nånting, bara gå till en aktivitet, ja... och jag såg att han hade lite svårt där med... eller bara valde att se det! Jag valde att nu kunde jag komma in och hjälpa till.

Det kan också handla om situationer där den vuxna önskar barnet en ny erfarenhet, till exempel nyfiket utforskande vid kreativt arbete vilket följande berättelse är en sorts exempel på:

Och då var det en tjej som satt och hon fick sån prestationsångest, så hon satt där och blev ju *aldrig* klar, och hon satt och svettades liksom. Hm, och så när jag såg det där så tyckte jag så synd om och så tänkte jag, nå det här måste vi göra nån motvikt till.

Andra gånger finns önskan på en mer implicit nivå, som något som på ett alldeles självklart vis genomsyrar arbetet med barnen – till exempel genom tankesätten att ”bygga på det positiva” och att ”försöka hitta barnens styrkor”. En intervjuperson beskriver det yrkesmässiga förhållningssättet på det här viset: ”det är en medveten omedvetenhet den här ryggmärgskunskapen på nåt vis”. Följande situation är ett bra exempel på detta, där den vuxnas egen önskan om att utföra en viss uppgift utgör startpunkten för att i förlängningen också vilja barnet något – att kunna använda sin energi på ett konstruktivt vis:

Jag var ute på gården tillsammans med barn från alla avdelningar, och jag tyckte ”nu var det dags att sopa med borsten” sådär. Jag tog fram en stor borste och så såg jag att ett barn från en annan avdelning, som har upplevts som ganska aktiv, tog en borste och skulle börja slå med den borsten. Jag gick fram och pratade med honom, och så ”men kan inte du hjälpa mig? Det är bara du som har energin att orka hjälpa mig att sopa allt det här, nu sopar vi rent här runt sandlådan”. Och sagt och gjort, vi började sopa.

Under det Gyllene ögonblicket

De Gyllene ögonblicken har vissa särdrag som genomgående återkommer i de nio intervjuerna. Jag har valt att kalla dessa konstituenterna: *Glädjefylld känsla*, *Möte med barnet inuti*, *I kontakt med barnets känsla*, *Koncentration och Kontrast mot stunden innan*. I resultatet redogörs främst för vanligt förekommande uttryck för konstituenterna. Samtidigt återfinns även i den här studiens material ytterligare möjliga varianter, som dock inte förekommit i berättelserna i lika hög grad och därför endast beskrivs i korta drag. Alla konstituenterna har stöd i samtliga intervjuer.

Glädjefylld känsla

Tydligt definierande för upplevelsen av Gyllene ögonblick är känslan av glädje:

Eh, wow! Glädje! Upprymd, kan man säga så? Att man... ja, det blev... en, alltså mycket energi, man känner sig energisk, att det liksom... nu kör vi! ... Och glädje, och man känner sig nästan lite så där, eh rörd, att, att.. att man får uppleva det tillsammans. Alltså det blir ju en ära, man känner sig hedrad!

Jag har valt att benämna känslan som glädjefylld eftersom den inte berättas om som rakt upp och ner renodlad glädje. Samtliga intervjupersoner beskriver upplevelsen av glädje i ögonblicket samtidigt som det till glädjen ofta fogas även andra nyanser såsom ”härligt”, ”lustfyllt” eller ”wow”.

Jag blir alldeles varm, det sköljer en våg av lyckorus, det är nästan så här eufori, ja... så enorm glädje, i den här tröttheten så hittar, så ser den här pojken och sen så möts vi och det är bara en explosion av värme, å, å, å, å lycka, och bubblande skratt [...]

Dessutom beskrivs ytterligare känslomässiga upplevelser som i stunden blandas med glädjen. De allra flesta berättar också om att de blivit väldigt berörda av stunden och många beskriver även stolthet – eller som i exemplet ovan att känna sig hedrad. Dessutom är en vanligt återkommande beskrivning att berätta om känslans intensitet, framförallt i stunden men också i den meningen att upplevelsen har lämnat tydliga avtryck: ”Men det sitter kvar. Alltså den känslan som man hade, alltså den hära härliga känslan”. Benämningen *Glädjefylld känsla* är således vald som ett försök att på något sätt fånga den välfyllda känslomässiga upplevelse som samtliga berättelser i den här studien beskriver, där glädjen genomsyrar upplevelsen samtidigt som andra positivt färgade nyanser också ingår.

Möte med barnet inuti

Alla berättelser handlar i någon mån och på lite olika sätt om möten med barn. Det som dock kännetecknar just detta särskilda möte är dess autenticitet, där flera berättelser handlar om upplevelsen av att lära känna barnet bättre, att fördjupa relationen till barnet eller att närma sig barnet mer känslomässigt. *Möte med barnet inuti* är på det viset en sorts metafor för upplevelsen av att vara i riktig kontakt med barnet – den person som barnet är på insidan. I en av intervjuerna beskrivs detta på följande vis: ”Jag blev inbjuden i nånting som är väldigt intimt... kände jag”.

I andra berättelser finns redan en stadig relation mot vilken stunden tar spjörn och som utgör själva förutsättningen för det möte som sedan sker. I ett fåtal berättelser beskrivs vidare möten som inte nödvändigtvis ens är ömsesidiga, det vill säga där den vuxna i sin upplevelse av ögonblicket drabbas av ett nytt sorts nära möte med barnet men där hon samtidigt inte känner sig övertygad om att barnet upplever samma sak – och där det inte heller är viktigt för den faktiska upplevelsen.

Men där... så tror jag att jag såg honom... honom som person. Det är så svårt att sätta ord på det mer än så, att han blev mer nära på nåt sätt... att jag såg... jag såg honom... just det här bortom det här busiga och stojiga, att det fanns nånting mer som han inte visar så ofta.

Inte desto mindre är upplevelsen av att befinna sig i ett särskilt nära möte alltså ett genomgående drag för de Gyllene ögonblicken. Så här beskriver en intervjuperson känslan av vem det var hon plötsligt befann sig i ett möte med: ”Bortom det här påbyggda som har kommit efter hur man har blivit behandlad, och saker runt omkring, det var liksom... ja men, barnet inuti!”

Genomgående i materialet, och som en aspekt av mötet med barnet inuti, beskrivs upplevelsen av att i stunden få syn på en viss sida av barnet. Ibland är det särskilt framträdande som i de fall där den vuxna upplever en helt ny sida av, eller förmåga hos barnet, som i följande exempel:

[...] han vill ta kontakt och behöver nog redskap för det, men här var det ju som att han... nästan hade han ju redskapen! Och jag såg dem! Jag tror att det var det också, ”han kan ju det här!”

Återkommande är också berättelser om hur nya erfarenheter blir möjliga för ett visst barn och tillsammans med ett barn, att ”en dörr har öppnats på glänt” eller att ”en ny väg” har blivit möjlig. I följande exempel vidgas barnets ”lilla sfär” till att plötsligt omfatta något mer än det verkligheten har att erbjuda vilket gör att barnet får tillgång till ett tidigare otänkbart kreativt skapande:

Det fick möjligheten att för honom att vidga sina vyer till det här med fantasin. Och faktiskt en liten upptäckarglädje också att man kan skapa saker och ting, fastän det inte är helt på riktigt [...]. Och det hade inte varit så tidigare, utan allting som var liksom fantasi eller inte verklighet det var liksom inte... inte på riktigt.

I andra berättelser beskrivs hur barnet får fatt i en förmåga på ett oväntat sätt, till exempel i en särskilt krävande stund eller trots barnets egna svårigheter. På ett eller annat sätt upplevs med andra ord i stunden barnets inneboende person och förmåga – ibland för första gången och ibland på ett särskilt utmärkande vis.

Och då, just i den här stunden så är det ju liksom två väldigt speciella pojkar, som då ändå mitt i allt hallkaos fångar upp det här att ”nä hon ser nog väldigt trött ut, vi måste göra henne glad!” Och det är också för mig helt fantastiskt. Att mina fyraåringar mitt i allt kaos då, fångar upp i ord eller i ton, att ”nu ska vi spexa för henne, så att hon blir glad igen!”.

Mötet med barnet inuti tar sig många olika uttryck i berättelserna, ofta som en tydligt delad uppmärksamhet, som känslan av en särskilt nära kontakt eller samhörighet i stunden, som här: ”vi möttes som jämlika”. Andra gånger beskrivs det som en kommunikation som präglas av respekt och nyfikenhet och där den vuxna och barnet lyssnar in och förstår varandra, som i detta exempel: ”Dels var det väl kanske att jag också fick hans uppmärksamhet, lika mycket som han fick min uppmärksamhet, som gjorde att vi connectade, tror jag.” En aspekt av *Möte med barnet inuti* utgörs med andra ord också av hur den vuxna i upplevelsen av ögonblicket ger något till barnet, till exempel sin uppmärksamhet, och hur det kopplar till den betydelse som ögonblicket sedan får. Detta har återkommande i intervjuerna beskrivits ungefär som i exemplet ovan, men även på andra sätt, till exempel så här: ”jag fick vara den där snälla, generösa vuxna”.

I kontakt med barnets känsla

Samtliga Gyllene ögonblick som beskrivits i intervjuerna innefattar upplevelsen av barnets känsla. Den vuxna har således vid sidan av den egna känslan i stunden, samtidigt på något sätt och i någon mån även upplevt sig stå i kontakt med barnets känsla.

Men det kändes *intimt*, att liksom *jag* såg en grej, det kom liksom inifrån. Det var inte bara ditt görande, här fanns en känsla, eh... gentemot en annan människa, och du visade den så fint, och jag såg den och jag upplevde den.

Ibland är upplevelsen av barnets känsla något av det som utgör ögonblickets kärna, och som berättas om som just det som gjort att stunden har lämnat ett så bestående avtryck. I berättelserna återkommer alltså beskrivningar av den starka upplevelsen av att vara i kontakt med det barnet känner och samtidigt på något sätt också förstå vad det är barnet har för upplevelse, vilket visas till exempel i dessa funderingar:

Ja, nämen det var väl kanske deras reaktioner på något sätt?! Dels när det här barnet som älskade den här leran, det var ju bara alltså fantastiskt å känn...vi fick ju näst... det var ju som att man kände med henne ”wow alltså!” ”ooo” ”ååå” (lever sig in med rösten).

I andra fall har barnets känsla berättats om på olika sätt mer i förbifarten, som något som ingick i upplevelsen utan att det i sig stod för det särskilt utmärkande för situationen. I följande citat beskrivs till exempel hur barnet förmedlar sin känsla för ett tidigare möte, vilket gör att den vuxna får syn på den stora betydelse som det haft för barnet:

Så... först märkte jag den här lite wow-känslan att ”nämen oj, det har hänt nånting, vi har knäckt nånting tillsammans, det här var viktigt!” Men det hade jag nog inte börjat tänka på om inte han hade tagit initiativet och återkoppla genom det här hej: ”vi ses igen!”.

Beskrivningarna av hur den vuxna i ögonblicket också upplever barnets känsla åskådliggör därmed något av det som utmärker upplevelsen av Gyllene ögonblick – vid sidan av den egna känslan finns samtidigt barnets känsla.

Koncentration

Upplevelserna av studiens Gyllene ögonblick kännetecknas vidare av den särskilda koncentration i en sorts dubbel bemärkelse som uppstår i stunden. Koncentrationen tar sig dels uttryck som ett tydligt fokus, en slags inriktning av uppmärksamheten som ofta dessutom delas av vuxen och barn: ”Båda var liksom 100% närvaro och fokus på... alltså i våran stund tillsammans”. Ibland återfinns koncentrationen snarare i den vuxnas egna uppmärksamhet, som plötsligt begränsas till att omfatta det som händer i stunden och i mötet med barnet. Och i vissa fall uppstår ett sorts fokus som delas av en större grupp, som i följande exempel: ”Det blev harmoni i gruppen och det blev... vi samlades kring nåt som intresserade alla i slutändan, men det började med den här lilla killen.”

Genomgående i studiens Gyllene ögonblick berättas om hur den vuxna i stunden stannar upp vid det som utspelas tillsammans med barnet. Många gånger verkar också just detta vara det som gör upplevelsen av ögonblicken så speciell för den vuxna. Som att det uppstår en särskild koncentration kring det som händer i just detta givna ögonblick vilket ger upplevelsen en särskild skärpa – känslan av att ”vara här och nu” som någon uttryckte det.

Ja, det suddas ut, jag ser inte det liksom, det blir så hära... nämen det är vi i den här lilla bubblan på nåt vis, och sen det andra hör jag inte och de andra ser jag inte eller så hör man i periferin, men just där och då i det här ögonblicket så finns bara jag och det här barnet i den här lilla bubblan, det är det som blir så ”wow”.

Känslan av att stanna upp i stunden beskrivs vissa gånger väldigt konkret, till exempel här: ”Och det kändes lite så, att det blir en slowmotion... ja en slowmotion, i just några sekunder bara. För i mig, i mitt huvud, så stannade jag”. Andra gånger beskrivs känslan av att få möjligheten att stanna upp i mötet med barnet mer indirekt, och som en särskild aspekt av upplevelsen utan att för den skull vara det mest framträdande draget hos den:

Och det här är ganska fantastiskt för vi hade en grupp med tjugofyra barn, och hur det här kunde fortgå med de andra barnen runtomkring, alltså förstår du? Att kunna koncentrera sig med bara ett barn, det var också en helt fantastisk... en... annan dimension av det hela, vi fick möjlighet!

Det Gyllene ögonblickets koncentration i dess andra bemärkelse utgörs snarare av upplevelsens densitet, en slags kraft som ger upphov till upplevelsens kondenserade kvalitet. Följande två citat belyser detta på ett bra sätt. I det första exemplet är den starka känslomässiga upplevelsen av att befinna sig i ett nära möte med barnet i fokus: ”Jomen det är ju ett rum av känslor. Ett rum av känslor, som uppstår, som blir... alltså bara är mellan oss, där det är vi som är inbjudna, och ingen annan liksom”. I nästa exempel är den delade känslomässiga upplevelsen något av det Gyllene ögonblickets kärna, och utgör i sig själv stundens fokus:

Det är bara en så himla härlig känsla som vi delar här, just nu! Och ibland kan ju det övergå till att det blir så här krystat skratt [...] Men här var det ju äkt... en lång stunds äkta skrattande, att man delade en knasighet liksom, så att vi delade... alla var i samma känsla.

Ytterligare en aspekt av detta är de återkommande beskrivningarna av att det som utspelas i det Gyllene ögonblicket är betydelsefullt. Beskrivningarna är återkommande av att ögonblicket är fyllt av mening, för den vuxna men ofta även för barnet. Följande citat berör ett oväntat men samtidigt verkligt genuint möte som lade grunden för en nära relation under flera år framöver: ”Alltså det var ju, det blev ju, från nånting spontant så blev det ju nåt riktigt meningsfullt, för faktiskt båda två”. I de berättelser där något av det centrala är att barnet i stunden får fatt i nya delar av sig själva är också upplevelsen av det betydelsefulla ofta kopplat till just detta, som här: ”Det kändes väldigt bra, det kändes... meningsfullt, det kändes som att vi hade... tillsammans hade utvidgat hans... möjligheter att fortsätta att skapa”. Och så finns berättelser där känslan även är kopplad till yrkesutövandet, där det särskilt spännande i en viss stund tillsammans med något barn gör att arbetet fylls av mening och där lusten väcks att utforska arbetets vidare möjligheter.

Det är så... ja... betydelsefullt på nåt sätt. [...] när man ser att de verkligen *får ut* nåt, av det vi gör att jag...ja men hur de tar sig an olika saker då känns det ju så, ja... det känns... jag vet inte vad jag ska säga, lustfyllt på nåt sätt *i mig*. Att jag ba ”wow, jag blev ännu mer nyfiken!”

Kontrast mot stunden innan

Den femte och sista definierande konstituenten för det Gyllene ögonblicket utgörs av den kontrast som finns i ögonblicket jämfört med stunden innan. Liksom övriga konstituenterna tar sig även denna olika sorters uttryck och beskrivs i intervjuerna på olika sätt, ofta som att ögonblicket uppstod spontant eller att det fanns ett sorts överraskningsmoment inbakat i det, som här: ”Alltså, att det är oväntat, att det är fantastiskt, och att det är välkommet! Alltså det var... en positiv överraskning! Det var inte vad jag trodde, och det var inte vad jag har sett hos det här barnet”.

Återkommande är vidare intervjupersonernas beskrivningar av å ena sidan det yrkesmässiga förhållningssättet, vilket gör att de mot bas av tidigare nämnda ”ryggmärgskunskap” handlar medvetet i de situationer som uppstår för att skapa rätt förutsättningar för barn och i arbetet, samtidigt som – å andra sidan, det Gyllene ögonblicket kommer plötsligt för dem.

Men för det uppk... alltså för att det... uppkom... spontant! Det var ju det spontana! Hade det varit så enkelt att vi hade kunnat planera för gyllene ögonblick så hade ju livet

varit asbra [...]. Sen så lägger vi ju ramarna för det, som jag gjorde nu, jag öppnade ju upp för en situation, en situation som blev väldigt bra!

En annan dimension av den kontrast som finns i ögonblicket fångas av de berättelser där ett skifte sker. Från att ha varit på väg till möte med vuxna befinner sig någon plötsligt istället i nära kontakt med ett barn, och i följande exempel berättas om förändringen i ett litet barn som under just detta ögonblick går från en starkt negativ och på något sätt fastlåst känsla till en sorts motsats:

[...] från en tjej som fick tunghäfta och prestationsångest till att hon kunde liksom springa runt där och bli *sig själv* igen, för det var ju det hon blev i det där, när man börjar skratta och leka lite, och tramsa. Då släppte ju det där, och det var ju tillbaka till det jag ville.

Dessutom finns berättelser där kontrasten återfinns i den känslomässiga förändringen i den vuxna. Till exempel i den här berättelsen som beskriver en situation präglad av ett mer praktiskt fokus och där känslorna väldigt plötsligt väller in: ”och jag ser det här, jag upplever det här, det är inte bara det att jag ser det – jag känner det, jag upplever det som en (pff-ljud) känslobomb”. Eller i följande berättelse där känsloläget byts från stor trötthet till bubblande glädje: ”Man uppfylls av det så mycket mer än den här trötthetskänslan som jag hade för en liten stund sen, för det här barnet gjorde det här som gjorde att jag känner *allt det här!*”

Efter det Gyllene ögonblicket

I studiens Gyllene ögonblick finns en skillnad med avseende på hur mycket tid som förflutit sedan ögonblicken utspelades. I vissa intervjuer berättas om ögonblick som ägde rum för många år sedan medan andra utspelades samma dag som intervjun ägde rum. För de ögonblick som ägde rum väldigt nära inpå intervju ligger det så att säga i sakens natur att det försvårar möjligheterna att med nämnvärd tyngd uttala sig om vad ögonblicket på olika vis har fört med sig. Men trots den begränsande förutsättningen, för att mer utförligt kunna beskriva det Gyllene ögonblickets konsekvenser, visar materialet tydligt att Gyllene ögonblick i samtliga fall lämnar spår efter sig. Konstituenten som beskrivs nedan, *Den vuxna och/eller barnet stärks*, har liksom övriga konstituenten stöd i samtliga intervjuer.

Den vuxna och/eller barnet stärks

Intervjupersonerna berättar om spåren av det upplevda Gyllene ögonblicket på olika vis och med varierande tyngdpunkt, från mer känslomässiga konsekvenser till funderingar, reflektioner och förändrade förhållningssätt. I många fall berättas om en blandning av dessa, med särskild tonvikt på något som varit särskilt framträdande för den intervjuade. Genomgående för berättelserna är dock att ögonblicket har medfört en positiv förändring – den vuxna och/eller barnet har stärkts i någon mån och i en viss bemärkelse. Många intervjupersoner berättar om den kvardröjande glädjefyllda känslan, om en tillförsel av energi eller om ny kraft i stunden. I följande citat beskrivs på den linjen till exempel värdet av det mellanmännsliga mötet, vid sidan av den givna yrkesrollens ansvar: ”Det är viktigt för oss som personer och yrkesutövare att få ha såna gyllene ögonblick med barn, att liksom få bekräftelse, man får ju bekräftelse på något sätt! För... för både din kunskap... men också som människa!”

Dessutom finns återkommande beskrivningar av en sorts ny styrka i ett längre perspektiv, där det Gyllene ögonblicket även har påverkat till exempel självförtroendet i yrkesrollen: ”Det gav en positiv push liksom, och ett, jamen ett självförtroende också”. Återkommande är likaså exempel på att ögonblicket har påverkat relationen till barnet på ett positivt vis – så att relationen till barnet har fördjupats, som här: ”man har fått lära känna varandra på riktigt liksom”, eller så att en ny sorts nära kontakt blivit möjlig: ”jag blev glad över att jag har liksom, kommit närmare”.

Förutom positiva förändringar i den vuxna, eller mellan vuxen och barn, berättas i vissa fall också om hur den vuxna uppfattar att barnet stärkts som följd av det Gyllene ögonblicket. Ofta gäller det de berättelser där barnet i det Gyllene ögonblicket får fatt i en ny förmåga och här följer ett sådant exempel: ”Och då såg man ju också att han växte ju av det här, att... att kunna inspirera de andra barnen till nånting. [...] Och... han fick en annan status också i gruppen”.

De Gyllene ögonblicken leder i vissa fall till att den vuxna gör nya medvetna val i situationer som rör arbetet, till exempel att på ett nytt sätt ta sig tid att stanna upp hos barn som påkallar uppmärksamhet eller där tillfälle uppstår till spontana, om än tidsbegränsade, möten: ”Jag har ju liksom fått med mig nånting av det också, liksom det här att stanna upp, och efter det har jag verkligen stannat upp när barn stoppar mig på gården och sånt”.

De funderingar och reflektioner som Gyllene ögonblick ger upphov till skulle i sig själva kunna utgöra en hel uppsats – även endast utifrån det som sagt begränsade material som just den här studien utgör. De spänner över vitt skilda men samtidigt sammanlänkade områden som: mellanmänsklig kontakt, ögonblickets betydelse och innehåll, relationsskapande med barn, skillnaden mellan kunskap och kompetens, förskolans uppdrag och arbetssätt, makt- och jämställdhet mellan barn och vuxna, pedagogik, psykologi, psykisk hälsa respektive ohälsa hos barn, barns utveckling, skapande och kreativitet och så vidare. Utifrån antagandet att sådana reflektioner ändå tillför en sorts ny kraft i yrkesrollen, inte minst som utgångspunkt för vidare yrkesmässig såväl som personlig utveckling, nöjer jag mig i just detta avseende med den här väldigt breda och kortfattade beskrivningen.

Avslutningsvis ett citat som åskådliggör den eftertänksamma attityd som präglat intervjuerna, och som i sig själv framstår som ett sorts resultat värt att belysa just vad gäller det som det Gyllene ögonblicket lämnar efter sig: eftertänksamhet över mötet med barn. Samtidigt summerar citatet på sitt sätt upplevelsen av ett Gyllene ögonblick där känslan av att vara närvarande i stunden också skapar lust till vidare utveckling:

Just att få va närvarande på riktigt och inte känna den hära stressen att man ska va överallt, det känner jag är viktigt som pedagog, att man faktiskt får gå ner i djupet, eh... då blir det mina guld... det är de jag... det är det som gör att jag driver.. alltså som att jag driver det fram, alltså driver mig själv framåt...eh, tror jag.. och utvecklas hela tiden, på det sättet.

Det Gyllene ögonblickets essens – ett ontologiskt anspråk

Resultatet av den här studien visar att vuxnas upplevelse av Gyllene ögonblick har sju konstituerande beståndsdelar som kallats: *Den vuxna vill barnet något* (före),

Glädjefylld känsla, Möte med barnet inuti, I kontakt med barnets känsla, Koncentration, Kontrast mot stunden innan (under), och *Den vuxna och/eller barnet stärks* (efter). Gyllene ögonblick kan därmed på ontologisk nivå förstås som en kombination av den egna känslomässiga upplevelsen med dess nämnda särdrag; ett autentiskt mellanmänskligt möte, och att samtidigt stå i kontakt även med barnets känsla. Dessutom definieras upplevelsen av ögonblickets uppmärksamhetsmässiga fokus med innehållsmässig tyngd, samt att det utgör en kontrast mot stunden innan. Resultatet visar vidare att Gyllene ögonblick föregås av att barnet tar plats i den vuxnas medvetande samt att ögonblicket upplevs betydelsefullt men att det också har en faktisk betydelse – den vuxna stärks. Det Gyllene ögonblickets essens återfinns i kombinationen av dessa sju konstituentier – fenomenets särskilda innebörd fångas således endast när dess avgränsade beståndsdelar fogas samman till en helhet.

Diskussion

Studiens syfte var att undersöka vuxnas upplevelse av Gyllene ögonblick tillsammans med barn inom ramen för förskolan. Individuella intervjuer med en grupp barnskötare och pedagoger utgjorde studiens bas. Med utgångspunkt i dessa ägnades sedan studien åt att försöka få fatt i detta särskilda ögonblicks innehåll för att därefter kunna beskriva det Gyllene ögonblickets essens. Studiens frågeställning var: Vad kännetecknar ett Gyllene ögonblick så som det upplevs av den vuxna, det vill säga vilka är de beståndsdelar som gäller för varje sådant Gyllene ögonblick? Resultatet visar att vuxnas upplevelse av Gyllene ögonblick följer en tidsmässig organisation med ett ”före – under – efter” själva ögonblicket samt att ögonblicket har sju konstituerande beståndsdelar, med stöd i samtliga intervjuer, som här kallats: *Den vuxna vill barnet något* (före), *Glädjefylld känsla, Möte med barnet inuti, I kontakt med barnets känsla, Koncentration, Kontrast mot stunden innan* (under), och *Den vuxna och/eller barnet stärks* (efter).

De beskrivningar av vuxnas upplevelse av Gyllene ögonblick som den här studien innehåller är alla exempel på vardagsnära historier om möten mellan vuxna och barn. Och samtidigt skänker det där *gyllene* som alla berättelser har gemensamt ett slags snudd på magiskt skimmer – kanske särskilt framträdande när de samlas på det här sättet. Så hur kan vi förstå det? För att föreslå en förståelse för Gyllene ögonblick varvas i diskussionen olika teoretiska perspektiv med varandra. På så sätt vill jag försöka belysa olika dimensioner av det Gyllene ögonblickets essens, från olika håll och på olika sätt. Diskussionen går i den bemärkelsen i linje med utgångspunkten ”intersubjective epistemology” som Mascolo och Kallio (2020) föreslår som lämplig för psykologi som vetenskap, och där det subjektiva likväl som det objektiva tillskrivs giltighet. I stora drag kan detta beskrivas som att den vetenskapliga uppgiften betraktas som ett slags verifieringsarbete av de olika teoretiska perspektiv som framhålls. Med intersubjektivitet som epistemologisk utgångspunkt är således bestyrkandet av valda perspektiv genom till exempel trovärdighet i framställningen den huvudsakliga målsättningen. Viktigt att påminna sig om är dock studiens fullständiga fokus på den vuxnas upplevelse. *Barnets* berättelse om *sin* upplevelse av ögonblicket antas med andra ord kunna låta på ett helt annat vis. Det är också en viktig poäng med studien. Med utgångspunkt i att världen upplevs på olika sätt för olika människor vid olika tidpunkt skapas förutsättningar att synliggöra individens upplevelse så att säga inifrån

vid ett visst givet ögonblick. Så det Gyllene ögonblickets essens, liksom även den förståelse för denna som föreslås i den diskussion som nu följer, ska alltså förstås endast som ett kondensat av just den *vuxnas* upplevelse av Gyllene ögonblick.

Diskussionen tar avstamp *Före ett Gyllene ögonblick*, och rör sig sedan från en översiktlig beskrivning av ögonblicket i sin helhet till att mer i detalj titta närmare på vissa aspekter av denna, för att till sist landa i *Efter ett Gyllene ögonblick*. På det viset kombineras ett utifrånperspektiv, representerat av bland annat neuro- och kognitionsvetenskap, med ett inifrånperspektiv, representerat av framförallt psykoanalytisk teori. Tillsammans föreslås dessa, i linje med modern utvecklingspsykologi, utgöra en slags referensram för det nära mellanmänskliga möte som upplevelsen av Gyllene ögonblick kan betraktas som ett exempel på, liksom även följderna av det. Diskussionen avslutas med en metoddiskussion som även inkluderar ett stycke reflektioner som rör upplevelsen som studieobjekt.

Före ett Gyllene ögonblick

Så vad är det för upplevelse som de vuxna berättar om i studiens Gyllene ögonblick och hur kan man förstå den? Tyngdpunkten i följande diskussion kommer, i enlighet med studiens syfte, att ligga på själva det Gyllene ögonblicket – det vill säga innehållet hos de konstituenterna som återfunnits *under* det Gyllene ögonblicket. Trots det kan det vara intressant att inledningsvis nämna något om det som föregår det Gyllene ögonblicket, där *Den vuxna vill barnet något*. Konstituenten beskriver den vuxnas uppmärksamhetsmässiga fokus och att hon, redan innan ögonblicket blir så att säga ”gyllene”, alltså zoomar in på barnet. Den vuxnas intention gentemot barnet består av både tankar, känslor och handlingar – vilket betyder att upplevelsen i detta skede kan förstås som att den karaktäriseras av en blandning av kognitiva processer, emotionella reaktioner och personens eget beteende. En önskan som omfattar barnet uppstår i den vuxna, på explicit eller implicit nivå – vilket också skulle kunna beskrivas som att barnet tagit plats i den vuxnas medvetande. Därefter följer det Gyllene ögonblicket.

Den här studien syftar inte på något sätt till att uttala sig om kausala samband, och det givna händelseförloppet ska därmed inte heller förstås på det viset. Inte heller syftar studien till att beskriva en objektiv sanning, vad som *faktiskt* hände i det Gyllene ögonblicket – det är den vuxnas upplevelse som har studerats. Däremot, eller just därför, är det intressant att fundera över det uppmärksamhetsmässiga fokus som just beskrivits, samt dess inverkan på mellanmänskliga möten (Lyons-Ruth, 1999; Morgan, 1998; Stern, 2004; Tronick & Cavelzani, 2016), förmåga till känslomässig intoning (Stern, 1985/2003; Trevarthen, 2009; Winnicott, 1993; Zeedyk, 2006) och förutsättningarna för en sorts intensiv närvaro i stunden (Csikszentmihalyi, 1997; 2009; Privette, 1983). Som vi ska se i den diskussion som följer skulle Gyllene ögonblick möjligen kunna förstås bland annat utifrån en kombination av dessa fenomen, och förhoppningsvis kan studien således på något sätt också bidra till att sätta Gyllene ögonblick i ett sådant större sammanhang.

Upplevelsen av Gyllene ögonblick i sin helhet – en översikt

Det Gyllene ögonblickets fem konstituerande beståndsdelar kan i stora drag sammanfattas som följer. *Glädjefylla känsla* beskriver den vuxnas egna välfyllda känslomässiga upplevelse av ögonblicket. *Möte med barnet inuti* fungerar som en

metafor för det nära mellanmännsliga möte som upplevelsen av ögonblicket är ett exempel på, och där den vuxnas upplevelse kan beskrivas som att på ett eller annat sätt befinna sig i ett möte med den person som barnet är på insidan. *I kontakt med barnets känsla* berättar om upplevelsen av att vid sidan av den egna känslan samtidigt stå i kontakt även med barnets känsla, och den upplevelse som barnet har i stunden. *Koncentration* beskriver hur ögonblicket karaktäriseras av ett uppmärksamhetsmässigt fokus blandat med en särskild sorts intensitet, till exempel genom stundens betydelse – koncentration i dubbel bemärkelse med andra ord. *Kontrast mot stunden innan* beskriver till sist upplevelsen av att ögonblicket uppstår spontant, även plötsligt, eller att ögonblicket präglas av att någon sorts skifte sker.

Värt att påpeka och även fundera vidare över är positionsförändringen i den vuxnas upplevelse, jämfört med det som föregår det Gyllene ögonblicket. Som beskrevs ovan innehåller konstituenten som benämns *Den vuxna vill barnet något* aspekter av både kognitivt och affektivt såväl som beteendemässigt slag. Under det Gyllene ögonblicket har konstituenterna istället en massiv tyngdpunkt på upplevelsens känslomässiga dimension – vilken dessutom inbegriper både den vuxna och barnet. Upplevelsen av det Gyllene ögonblicket som helhet framstår alltså som något helt annat än en kognitiv process. En kognitiv dimension återfinns möjligen i konstituenten *Koncentration* som delvis handlar om hur uppmärksamheten riktas, men även i detta fall skulle förståelsen för det kognitiva inslaget kunna problematiseras, för vi behöver komma ihåg att det är *upplevelser* vi ägnar oss åt. Uppmärksamhet, i fenomenologisk mening, skulle till exempel istället kunna beskrivas som en sorts förkroppsligad erfarenhet (Merleau-Ponty, 1945/1997; Zeedyk, 2006). Så, kanske förstås den aspekt av upplevelsen som benämns *Koncentration* bättre med hjälp av begreppet medvetande och dess riktning? Till exempel så här: genom det Gyllene ögonblickets konstituenten visar studiens resultat att den vuxnas medvetande under det Gyllene ögonblicket begränsas till framförallt det som händer i stunden och tillsammans med barnet, vilket kommer till uttryck främst i den egna känslan, upplevelsen av barnets känsla samt det mellanmännsliga mötet vuxen och barn emellan. Men hur som helst, den vuxnas upplevelse har nu fått en annan karaktär: från en enpersonspsykologi befinner vi oss alltså nu i en tvåpersonspsykologi; från tanke har vi förflyttat oss till känsla; och från att vilja någon något, en på sitt sätt framåtsyftande intention, handlar istället upplevelsen om närvaro i stunden – att vara här och nu.

Aspekter av Gyllene ögonblick i ett teoretiskt och vetenskapligt sammanhang

Och jag tänker att vi kan börja där – i närvaron här och nu. Vad fenomenet ”att vara här och nu” innebär för människor är ju i sig själv naturligtvis värt att studera närmare. Med stor sannolikhet skulle upplevelsebaserade beskrivningar av detta också variera på samma vis som i den här studien, men på samma sätt är det naturligtvis möjligt att undersöka fenomenets essens. Ett särskilt njutningsfyllt varande i stunden har också konceptualiserats på olika sätt, till exempel som flow (Csikszentmihalyi, 1997) eller Maslows peak experience. De bägge begreppen har med andra ord många beröringspunkter (Privette, 1983). I den här studien återfinns också vissa nyckelkomponenter som ofta ingår i dessa konceptualiseringar: intensitet, lustfylldhet, känslan av mening och tydligt fokuserad uppmärksamhet – så till den grad att världen runt om i stunden bleknar bort, liksom även momentet av plötslighet i upplevelsen (jfr *Glädjefylld känsla*, *Koncentration* och *Kontrast mot stunden innan*).

Konceptet flow syftar till att fånga den särskilda upplevelse som uppstår när det råder balans mellan yttre krav och egen förmåga, där individen utmanas i sin sysselsättning så att hon i stunden uppnår en sorts full potential (Csikszentmihalyi, 1997). I just den bemärkelsen finns vissa beröringspunkter med Vygotskijs teorier om den proximala utvecklingszonen, där även förmedlad inläring – det vill säga en betoning på inläring i relation till någon äldre och visare, är intressant i sammanhanget (Bergman, 2018). En möjlig tolkning av den vuxnas upplevelse av det Gyllene ögonblicket skulle på den linjen kunna vara att hon i relation till barnet i stunden alltså befinner sig i just detta välintonade läge, en slags position i förhållande till barnet som medför särskilda möjligheter till genuin kontakt och utvecklingsmöjligheter i något avseende. Särskilt intressant blir det resonemanget med utgångspunkt i att den vuxnas uppmärksamhetsmässiga fokus så tydligt inriktas på barnet i stunden innan det Gyllene ögonblicket. Kanske det är bland annat just detta fokus som gör så stor skillnad för den vuxnas upplevelse i stunden som följer? Flow ska framförallt förstås som ett mänskligt tillstånd inom individen och kan således beskrivas som ett tillstånd av ”intrinsic motivation” (Csikszentmihalyi, 2014; Csikszentmihalyi & Nakamura, 2009). Det innebär att upplevelser av detta slag är självbelönande, det vill säga upplevelsen skänker i sig själv en känsla av lustfylldhet alldeles oavsett dess konsekvenser och individens relation till andra. I pedagogisk forskning används flowbegreppet bland annat för att påvisa kopplingen mellan positiv affekt och optimalt lärande hos eleven (Wu et al., 2021). Men än mer intressant för den här studien är möjligen den forskning som studerat kopplingen mellan lärare och elev med avseende på upplevelsen av flow, som Bakker (2005) där frågan ”Is flow contagious?” undersöks.

Mening i människan och mänskliga mekanismer

I psykoanalytisk tradition är förståelsen för barns lek ett bra exempel på människans förmåga att förlora sig i det hon ägnar sig åt vid tillfället, och där det som gestaltas i stunden betraktas som ett slags uttryck för personens inre värld (Bollas, 1995; Klein, 1959; Winnicott, 2003). Men lek kopplas enligt tradition även samman med flow, och i sammanhanget är det intressant att nämna att flowtillstånd tycks förutsätta interaktion av något slag med den omgivande miljön (jfr *Den vuxna vill barnet något*):

[...] this experience seems to occur only when a person is actively engaged in some form of clearly specified interaction with the environment. The interaction may be primarily physical, emotional, or intellectual, but in each case the person is able to use some skills in acting on a limited area in his or her environment (Csikszentmihalyi, 2014, s. 137).

I den här studien återfinns en slags motsvarighet till det lekande barnet som förlorar sig i stunden istället i den vuxnas meningsfyllda upplevelse av det särskilt nära mötet med barnet. Mötet mellan vuxen och barn skulle på flera sätt kunna jämföras med Winnicotts ”mellanområde”, där två lekområden så att säga sammanfaller (2003). Mellanområdet förklaras dock inte endast som ett utrymme mellan två människor utan även som ett sorts utrymme mellan inre och yttre verklighet – eller möjligen skärningspunkten dem emellan. För att nå fram till ett möte i detta mellanområde krävs förstås två personer men även en interaktion dem emellan. Denna typ av intersubjektivt relaterande, som i enlighet med Daniel Stern skulle kunna beskrivas som ”att ta del av varandras inre världar” (1990, s. 206), bygger på avancerade mänskliga förmågor som till exempel intentionell kommunikation och affektintoning (Stern, 1985/2003). Detaljerad

mikroanalys av korta stunder visar också hur ögonblicket just på det viset fylls av innehåll (Adamson & Prick, 2003; Cohn & Tronick, 1988), men även hur innehållet går att förstå genom att relatera det till det subjektiva meningssystem som varje människa bär med sig (Stern, 2004). Och för att detta överhuvudtaget ska vara möjligt är naturligtvis kommunikation nödvändig, explicit och verbal såväl som implicit och icke-verbal. På flera vis framstår således denna samling begrepp som relevanta för studien (jfr *Glädjefylld känsla, Möte med barnet inuti, I kontakt med barnets känsla*).

Neurobiologiska studier tar sig an projektet att göra mellanmännisklig kommunikation begriplig till exempel inom forskningstraditionen affektiv neurovetenskap, alternativt mer specifikt genom teoribildningen ”regulation-theory” (Fosha et al., 2009; Schore, 2005). Implicit kommunikation kan då jämföras med ”right-brain communications”, det vill säga de neurologiska processer som möjliggör bland annat känslomässig intoning och som återfinns framförallt i vår högra hjärnhalva (Schore & Schore, 2014). Och bara för att påminna om den här studiens utgångspunkter i bland annat upplevelsevärlden – nu befinner vi oss alltså någon helt annanstans. Men jag tänker att detta perspektiv på sitt sätt, och i kraft av att fungera som en sorts motpol till upplevelsen som sådan, just därför också kan ge en utökad förståelse för denna. Så, vill man ännu desto mer i detalj förstå våra neurologiska korrelerat till den specifikt mänskliga förmågan intersubjektivitet så har även den mänskliga hjärnans spegelneuroner visat sig tillgängliga (Gallese, 2013; Rizzolatti et. al., 1996). De studier som bedrivs av den italienska forskargrupp som upptäckte spegelneuronerna ägnas numera bland annat åt det man kallar ”embodied simulation” (ES) (Gallese & Sinigaglia, 2011; Gallese, 2001). ES är ett försök att beskriva och ge mening åt det faktum att samma neurologiska processer aktiveras när vi ser någon annan utföra en rörelse som när vi själva rör oss på samma vis, ett slags återanvändande av våra mentala tillstånd – eller förkroppsligad simulering om man så vill. I den bemärkelsen pågår således samma mentala processer i oss när vi betraktar en annan människa som när vi utför en handling själva, vilket i förlängningen ger oss förutsättningar att förstå den andres intention, känslomässiga tillstånd, önskningar eller behov.

Medvetandets expansion

Med ett systemteoretiskt och psykoanalytiskt färgat vokabulär skulle detta kunna jämföras med Tronicks ”dyadic expansion of consciousness ” (Fosha et al., 2009; Tronick & Cavelzani, 2016). Perspektivet bygger på idén om människan som ett öppet system där två paradoxalt motstridiga processer pågår samtidigt – den ena med syfte att hålla samman och stabilisera organismen, och den andra med målet att ständigt utveckla och expandera organismen. Dessa samtidigt pågående processer möjliggör en utveckling och integration där människan som organism och öppet system i kontakt med andra har förutsättningar att kontinuerligt nå en högre grad av komplexitet i sitt medvetande – dyaden som ett mellanmänniskligt utbyte av varandras medvetande (Fosha et. al., 2009; Tronick & Cavelzani, 2016). Trevarthen uttrycker en liknande tanke då han beskriver hur vi genom vårt kroppsspråk och ansiktsuttryck kommunicerar med varandra, liksom till andras medvetanden: ”[...] a creative ‘flow’ of consciousness that feeds dreams and memories” (2009, s. 509). Han jämför kroppsrörelser med känslofyllda poetiska berättelser om händelser som överskrider både här och nu och det subjektiva självet, ett slags emotionellt laddade ”acts of meaning” (2009, s. 509).

Medvetandets expanderande potential – subjektivitet och intersubjektivitet i ett paket, erbjuder i den bemärkelsen också en möjlighet till särskilt betydelsefulla, intensivt upplevda ”moments of meeting” (Beebe & Lachmann, 2015; Stern, 2004) för varje människa. Som Sander skriver: ett ögonblick “in which the way one would ‘know’ oneself would be matched by the way one was ‘known’ by another” (1995, s. 589), eller med andra ord två system som tonar in varandra. Och då är vi på ett vis tillbaka i det subjektiva upplevandet, människans egen livsvärld.

Men är det i sådana ögonblick subjektivitetens essens, dess djupaste sanning, avtecknar sig? På ett sätt ja, på ett sätt nej. Det är sant att vi i takt med att vi utvecklas låter vårt idiom ta gestalt i olika former av varande och att vi med tiden förvärvar en känsla av det själv som är vi. Men det är också allt. Vi uppnår en känsla, en förnimmelse (Bollas, 1992/1995, s. 76).

Upplevelsen i den inre världen

Så hur kan vi förstå det som utspelas i dessa möten, där på insidan – så att säga inifrån? Winnicotts (1993) beskrivningar av människans kärna och ”den ursprungliga upplevelsen som sker i ensamhet” (s. 369) skulle kunna vara en sorts hjälp på vägen – åtminstone om man nöjer sig med att konstatera föresatsens stora svårigheter. Han beskriver sina tankar om barnet som i sin utveckling av ett eget själv på ett sätt behöver se till att förbli gömd men där det samtidigt ”är en katastrof att inte bli funnen”, en ”avancerad kurragömmalek” (s. 365). Och kanske kan vi förstå detta som något mänskligt och allmängiltigt snarare än som specifikt för barnet, att vi alltså skulle ha en innersta kärna som förblir vår egen, och som paradoxalt nog både behöver förbli intakt men samtidigt expandera genom att beröras av andra.

”Hur ger vi uttryck åt självet? Vi talar, men aldrig mer än delvis, och det utsagda är en lika verklig del av vår artikulation som det uttalade” skriver Bollas (1992/1995, s. 63) och ger på sitt sätt ord åt en liknande tanke. I psykoanalytisk teori är denna mänskliga förmåga att gestalta sig själv central och den symboliska funktionen hör nära samman med människans förmåga till spontana uttryck (Bollas, 1992/1995; Klein, 1975/1991; Winnicott, 2003; 1993). Ett vidare sådant resonemang ger i linje med Winnicott att endast i den spontana gesten återfinns det sanna självet (1993). Bollas skriver:

Att vara någon, att låta det egna idiomet frigöras i levd erfarenhet, kräver ett visst risktagande, eftersom subjektet inte på förhand vet utgången; att uttrycka sitt väsen är i själva verket att träda in i varandet, inte som en vetbar entitet i sig, utan som ett idiom av uttryck gestaltande en mänsklig form (1992/1995, s. 69).

Sammantaget pekar angiven empirisk forskning liksom även de psykoanalytiska teorier som refererats till i samma riktning: människans utveckling i bred bemärkelse är beroende av nära känslomässig kontakt med andra människor – att finnas i den andres medvetande. Utifrån den här studiens resultat, som visar att Gyllene ögonblick skulle kunna betraktas som ett exempel på just en sådan erfarenhet, är därför dessa vetenskapliga kunskapsbyggen av intresse – och *särskilt* spännande i kraft av studiens fokus på den *vuxnas* upplevelse. Resultatet visar hur *Den vuxna vill barnet något*, att hon sedan upplever ett autentiskt *Möte med barnet inuti* vilket påverkar henne känslomässigt i stunden men att erfarenheten dessutom leder till att hon stärks, till exempel i sitt yrkesutövande. På det viset åskådliggörs hur den vuxnas upplevelse av

kontakten med barnet, med utgångspunkt i att vilja barnet något, också i sig själv är av stor betydelse för just den vuxna.

Efter ett Gyllene ögonblick

Slutligen några ord om det som upplevs följa av ett Gyllene ögonblick, som i den här studien beskrivs genom konstituenten *Den vuxna och/eller barnet stärks*. Det Gyllene ögonblicket upplevs som vi har sett betydelsefullt (jfr *Koncentration*) men studien visar samtidigt att ögonblicket också har inneburit en faktisk betydelse. När det gäller psykoterapeutiskt arbete är tanken på särskilt betydelsefulla ögonblick, ofta beskrivna som transformativa, återkommande (Duarte et al., 2020; Fosha et al., 2009; Lyons-Ruth, 1999; Morgan, 1998; Stern, 2004; Zeedyk, 2006). Ögonblick som kännetecknas av en särskild sorts intensitet, en affektiv resonans, en känsla av samhörighet, och hur dessa ögonblick på olika sätt leder till förändring för inblandade personer. När det gäller arbete inom ramen för skolan finns mig veterligen ingen motsvarande tradition. Däremot är betydelsen av goda relationer mellan vuxna och barn i skolan både välkänd och återkommande som forskningsområde – både vad gäller lärande och hälsa (Hughes, 2012; Jakobsson Lundin, 2019; Sroufe et al., 2005). Så kanske kan det utökade fokus på det Gyllene ögonblickets särskilda innehåll och betydelse som den här studien erbjuder också skapa nya möjligheter att i det vardagliga pedagogiska arbetet uppmärksamma dessa möjligheter till positiv förändring som finns att finna i det lilla. Som en av den här studiens intervjudeltagare själv uttryckte det, att: ”se det vackra i det enkla”.

Studiens metod – styrkor och svagheter

Studien åskådliggör genom sitt resultat den ena änden av ett slags väldigt brett spektrum av hur vardagliga möten mellan vuxna och barn kan upplevas. Den andra änden skulle på den linjen motsvaras av de stunder då kontakt inte överhuvudtaget tycks möjlig, eller där den vuxna i sin upplevelse inte ens vill barnet väl. Sådana stunder är såklart också vanligt förekommande och kan bero på olika saker: de personer det handlar om och deras personkemi; humöret för dagen; omgivande miljö samt andra människors behov; funktionsnedsättningar som medför en försämrad förmåga till mellanmänsklig kontakt, eller grav psykisk sjukdom så att förutsättningar i stort sett saknas för ett autentiskt möte. Det är naturligtvis viktigt att påpeka att den här studien med dess fokus på särskilt goda ögonblick, liksom även konceptet Gyllene ögonblick i ICDP, endast ger oss tillgång till just de Gyllene ögonblicken. För att åskådliggöra, förstå och hantera de särskilt svåra ögonblick som också ingår i arbete med barn, och i relationer i bred bemärkelse, behövs således andra perspektiv liksom andra typer av studier.

Den här studien utgår från antagandet att det är meningsfullt att leta efter och definiera essensen av fenomenet Gyllene ögonblick. Den utgångspunkten bygger i sin tur på antagandet att det finns något som kan benämnas essensen av ett givet fenomen. Med andra vetenskapsfilosofiska utgångspunkter skulle således studien ha krävt andra frågeställningar, annan metod samt i slutändan ett annat sätt att rapportera och förstå studiens resultat. Vidare får studiens fenomenologiska ansats också naturligtvis implikationer för vilka kriterier som är lämpliga för att göra en bedömning av dess relevans och trovärdighet. EPP-metoden har ett utpräglat induktivt fokus som ger goda möjligheter att studera subjektiva upplevelser av ett visst fenomen, vilket Karlsson beskriver som empiriska studier av aktualiteter (1993). I ett senare skede av analysen

har forskaren sedan möjlighet att byta abstraktionsnivå för att möjliggöra en ontologisk reflektion över resultatets eventuellt universella anspråk. Detta motsvaras av fenomenets möjliga variationer, dess väsen, och går mer i linje med Husserls transcendentala filosofi och metod (Karlsson, 1993). Dessa olika typer av resultat verifieras följaktligen också på i viss mån olika vis. Resultat på empirisk nivå hänförs naturligt till aktuella data, närmare bestämt genom en bedömning av genomförd datainsamling liksom analys av denna. Verifiering av resultat på en ontologisk nivå handlar snarare om en bedömning av resultatens rimlighet och trovärdighet – utifrån data så som den tolkats och framställts.

Studien ägnades åt ett förutsättningslöst utforskande av fenomenet Gyllene ögonblick, där de vuxna uppmuntrades att beskriva sin subjektiva upplevelse av detta. Utan att närmare definiera Gyllene ögonblick inför studien handlade så intervjuerna och efterföljande analys åt att söka fatt i ögonblickets konstituerande beståndsdelar – vilket i sig utgör en paradox, liksom även i detta fall ett ofrånkomligt kunskapsteoretiskt dilemma. För att adressera den vetenskapliga svårigheten eftersträvades metodologisk noggrannhet. Kvale (1997) menar att verifieringsarbete är något som angår hela forskningsprocessen och bör därför pågå kontinuerligt under arbetet som helhet, till skillnad från en sorts granskning endast i arbetets slutskede. I den här studien ägnades återkommande uppmärksamhet åt detta, till exempel genom att stämma av dataanalysen med deltagarna, handledare liksom kurskamrat, men även genom att röra sig mellan materialets olika mindre beståndsdelar och dess helhet liksom mellan olika analysnivåer.

För kvalitativa studier blir reliabiliteten en fråga om resultatens konsistens eller tillförlitlighet (Kvale, 1997). Det handlar delvis om hur datainsamlingen har genomförts men också om den grad av logik med vilken resultatet har presenterats och med utgångspunkt i den data som resultatet baserar sig på. Den här studien baserar sig på individuella intervjuer där samtliga genomfördes av samma person. Upplägget ger liknande förutsättningar för varje intervju, vilket å ena sidan skulle kunna betraktas som till studiens fördel. Samtidigt utgör detta å andra sidan också en begränsning – utifrån det faktum att alla intervjuer därför utgick från samma förståelsehorisont. Ett kontinuerligt arbete gjordes med att efter varje intervju reflektera över intervjumetod liksom resultat, och fungerade som ett sätt att upprätthålla ett fokus på ett så förutsättningslöst utforskande av fenomenet Gyllene ögonblick som bara möjligt. Samtidigt ligger det i sakens natur att en fullständig neutralitet är omöjlig i en intervjusituation. Faktum är att den inte heller är önskvärd. Med en fenomenologisk utgångspunkt sker samtalet per definition mellan två, sinsemellan olika, meningsskapande subjekt. Intervjusituationen kan med andra ord beskrivas som ett intersubjektivt möte, där kontakten också i bästa fall fungerar hjälpsamt för att befrämja utforskandet av studieobjektet (Elvin-Nowak, 1999; Kvale, 1997). Med Karlssons ord: "the researcher's understanding arises from a linguistic, cultural horizon beyond which one cannot move" (1993). Däremot bedömdes därför en återkommande kritisk reflektion av genomförda samtal liksom resultat som viktiga i studien, liksom även tydliga redogörelser av studiens utgångspunkter samt den förståelse av resultaten som föreslås.

Kvale (1997) beskriver valideringsarbete som lika relevant under en studies alla stadier, det vill säga från planering till slutsats. Validering handlar på det viset om: vilken

hållbarhet studiens teoretiska framställningar har och hur dessa kopplar till undersökningens forskningsfrågor; hur studien har planerats och genomförts metodologiskt samt om undersökningen är av kunskapsmässigt intresse; kvaliteten i intervjuandet; den formmässiga översättningen från tal till skrift; analysen av materialet och huruvida tolkningarna kan betraktas som trovärdiga; tillämpningen av konkreta valideringsformer till exempel medbedömning och deltagarvalidering; rapporten som sådan där även läsarna av denna spelar roll för den slutgiltiga bedömning som sedan görs. I arbetet med den här studien har det funnits en strävan efter att arbetets olika skeden också ska inbegripa ett sådant ständigt pågående verifieringsarbete, vilket även ligger i linje med intersubjektivitet som epistemologisk utgångspunkt (Mascolo & Kallio, 2020). I den meningen är till exempel bestyrkandet av valda teoretiska perspektiv genom bland annat trovärdighet i framställningen också att betrakta som en del av det sammantagna verifieringsarbetet. Som beskrivits ovan har den här studien innehållit ett återkommande verifieringsarbete av studiens olika delar. Samtidigt måste läsarnas mottagande av rapporten i sin helhet i slutändan således betraktas som lika viktig.

Studiens nytta och framtida studier

Studien sätter Gyllene ögonblick i ett större utvecklingspsykologiskt sammanhang där den fundamentala betydelsen av nära mellanmänsklig kontakt betonas. Valda teoretiska ansatser kan naturligtvis både utvecklas och problematiseras vilket blir upp till varje läsare, liksom en uppgift för framtida forskning. Men studiens mest uppenbara styrka är nog den möjlighet till inblick i vuxnas upplevelse av ett avgränsat ögonblick och erfarenheten av ett genuint möte med ett barn som den trots allt erbjuder – ett slags mikroperspektiv på det mellanmänskliga mötet. Studien visar dels hur upplevelsen av det Gyllene ögonblicket är fyllt av innehåll, samt hur vissa av ögonblickets beståndsdelar återkommer i samtliga berättelser. Studien visar vidare tydligt att det Gyllene ögonblicket har betydelse för den vuxna som också stärks som följd. Resultatet kan med andra ord förstås som att upplevelsen av dessa särskilt goda stunder bär med sig en sorts förändringspotential – i kraft av just upplevelsen som sådan. Resultatet talar på det viset sitt tydliga språk vad gäller vikten av att skapa förutsättningar för god kontakt mellan vuxna och barn, liksom förutsättningar för den vuxna att kunna stanna upp i stunden och vara i det som utspelas här och nu tillsammans med barnet – vilket vi har all anledning att anta är av betydelse även för barnet (Beebe & Lachmann, 2015; Fosha et. al., 2009; Hedenbro & Wirtberg, 2000; Sander, 1995; Hughes, 2012; Schore & Schore, 2014; Sroufe et al., 2005; Stern, 1985/2003), även om den här studien inte har ägnats åt att visa på ett sådant samband.

Framtida studier skulle med fördel kunna ägnas åt att fördjupa förståelsen för konsekvenserna av liksom förutsättningarna för Gyllene ögonblick, då dessa berördes relativt ytligt i den här studien. Till exempel nämndes i en intervju en slags tudelad känsla som följd av det Gyllene ögonblicket som skulle kunna vara spännande att utforska vidare. Vid sidan av glädje, stolthet och stärkt självförtroende i yrkesrollen medförde samtidigt detta ögonblick en sorts ”samvetsstress” i den vuxna med funderingar kring: ”hur ska jag kunna leva upp till det här fortsättningsvis?”, samt kring ”alla barns rätt att få uppleva sig sedda” – en upplevelse som barnet i just den berättelsen givit uttryck för. Likaså skulle det vara intressant att fördjupa vidare det Gyllene ögonblickets olika dimensioner, inte minst det moment av överraskning eller

spontanitet som här beskrivs genom konstituenten *Kontrast mot stunden innan*. En sådan fördjupning skulle skapa förutsättningar att tydligare beskriva just den aspekten av upplevelsen, som för mig inte heller varit lika naturlig att placera i ett teoretiskt sammanhang. Sist men inte minst skulle det naturligtvis vara spännande att få fatt i barnens syn på saken. Vilken skillnad finns i barns respektive vuxnas beskrivningar av sina upplevelser av ett givet Gyllene ögonblick? Eller i linje med den här studien: barns upplevelse av Gyllene ögonblick tillsammans med vuxna – hur skulle det ögonblickets essens beskrivas?

En studie av levd erfarenhet – reflektioner kring upplevelsen som studieobjekt

Är det ens möjligt att göra andra människors upplevelser rättvisa genom en skriven text? Eller den egna upplevelsen för den delen? För jag tänker när jag skriver, liksom jag även gjort under arbetet med den här studien, att det är så uppenbart att mycket förändras med byte av format. En upplevelse är en upplevelse – den finns någonstans inuti oss (kanske), och kommer till uttryck på olika vis: känslomässigt, kognitivt, i handling. Upplevelsen är en *levd erfarenhet* (Karlsson, 1993), och ögonblicket den *egentliga nuvaron* (Heidegger, 1926/2013) för att uttrycka en fenomenologisk syn på saken, och en text är en text. En samling ord sammanfogade på ett visst sätt. Beroende på språkmässiga val, disposition och annat är texten också sin egen, men samtidigt något helt annat än upplevelsen den ämnar spegla. För även om den här studien aldrig syftade till att återge de upplevelser som beskrivits i strikt bemärkelse så har jag känt ansvar för de berättelser som jag har fått ta del av längs vägen – och att uppsatsen trots allt ändå på något sätt ska göra dessa rättvisa. De samtal som intervjuerna utgjorde var alla på sina särskilda vis både berörande och inspirerande. Och det där med var upplevelsen återfinns... i den stund som jag befann mig i ett samtal utforskande av en specifik upplevelse tyckte jag ofta att även jag själv fick uppleva en dos av den.

Den här studiens syfte var att undersöka vuxnas upplevelse av Gyllene ögonblick tillsammans med barn, och därefter genom databearbetningen söka fatt i det Gyllene ögonblickets essens – något annat än att återge upplevelsen som sådan alltså. Samtidigt bör också en sådan studie, som ägnas åt att beskriva upplevelsens kännetecken, kunna betraktas som ett försök att åtminstone i någon mån visa på just upplevelsen. Essensen av upplevelsen av Gyllene ögonblick – det som blir kvar när man reducerat ner innehållet så mycket som möjligt utan att någon viktig ingrediens för den sakens skull går förlorad.

Så vid sidan av ovan nämnda betänkligheter har studien ägnats åt att plocka sönder upplevelsen av Gyllene ögonblick. Till att börja med för att få fatt i ögonblickets konstituerande beståndsdelar, och genom dessa sedan beskriva det Gyllene ögonblickets essens – en ny helhet ämnad att visa på något nytt. Därefter för att möjliggöra ännu ett perspektivskifte, och lyfta blicken till ett större vetenskapligt och teoretiskt sammanhang. Och kanske kan så alltså dessa kunskapsbyggen vara till hjälp för att vi ska kunna närma oss en djupare förståelse för det Gyllene ögonblickets essens. För även om den samling teorier och empiri som hänvisas till inte förklarar upplevelsen av Gyllene ögonblick – varken i det enskilda fallet eller vad gäller ögonblickets essens, är det större teoretiska arvet viktigt för att sätta detta särskilda ögonblick i ett sammanhang. På olika vis kan så detta möjligen bidra till förståelse även för upplevelsen som sådan liksom för olika dimensioner av upplevelsens påvisade innehåll:

människans inre värld, det mellanmännsliga mötet, medvetandets expansion och inte minst det begränsade ögonblickets vid närmare studium rika innehåll. Så, i bästa fall kan både delarna och helheten – även i det här avseendet, i slutändan fungera som hjälp för en närmare förståelse av vuxnas upplevelse av Gyllene ögonblick.

Slutsatser

Studien av vuxnas upplevelse av Gyllene ögonblick tillsammans med barn ger på sitt vis en särskild inblick i det autentiska mötet mellan vuxen och barn. Resultatet visar att samtliga återgivna Gyllene ögonblick innehåller: en känslomässig upplevelse med särskilt utmärkande kvaliteter; ett nära möte mellan vuxen och barn; en upplevelse av barnets egen känsla; ett uppmärksamhetsmässigt fokus liksom intensitet i upplevelsen samt en kontrast mot stunden innan. Studien visar vidare att det Gyllene ögonblicket föregås av att barnet tar plats i den vuxnas medvetande liksom att upplevelsen följs av att den vuxna stärks, så även i vissa fall barnet. Studien fungerar i den bemärkelsen som ett exempel i det lilla på hur nära mellanmännslig kontakt uppstår, vad den innehåller samt dess betydelse för inblandade personer.

I diskussionen lyfts Gyllene ögonblick till ett större utvecklingspsykologiskt sammanhang, där neurobiologisk forskning, kognitionsvetenskap liksom även psykoanalytisk teori betonar den fundamentala betydelsen av nära mellanmännslig kontakt för människans utveckling. Nämnade ansatser föreslås på det viset tillsammans utgöra en referensram för att möjliggöra en fördjupad förståelse för olika dimensioner av det Gyllene ögonblickets innehåll.

Studien erbjuder en särskild möjlighet till inblick i vuxnas upplevelse av ett avgränsat ögonblick, erfarenheten av ett genuint möte med ett barn – ett slags mikroperspektiv på det mellanmännsliga mötet. Resultaten visar på den förändringspotential som finns i ögonblicket, både för att bygga och stärka relationer men också för att stärka den enskilda individen. På det viset fungerar studien också som stöd för vikten som läggs i specifika interventioner och behandlingsmetoder vid att uppmärksamma ögonblickets innehåll i allmänhet, och ögonblick då den vuxna har barnet i fokus i synnerhet – så att den enskilda människans förmåga att stanna upp och vara i det som pågår ”här och nu” i förlängningen kan stärkas.

Referenser

- Adamson, L. B., & Prick, J. E. (2003). The still face: A history of a shared experimental paradigm. *Infancy*, 4(4), 451-473. https://doi-org.ezp.sub.su.se/10.1207/S15327078IN0404_01.
- Ammaniti, M., & Gallese, V. (med Schore, A.). (2014). *La nascita della intersoggettività – Lo sviluppo del sé tra psicodinamica e neurobiologia*. Milano: Raffaello Cortina Editore.
- Beebe, B., & Lachmann, F. M. (2015). The expanding world of Edward Tronick. *Psychoanalytic Inquiry*, 35(4), 328-336. doi:<http://dx.doi.org.ezp.sub.su.se/10.1080/07351690.2015.1022476>.
- Bergman, P. (2018). *Dialog och demokrati – Vägledande samspel i ett samhälleligt och utvecklingspsykologiskt perspektiv*. Halmstad: Bulls Graphics AB.
- Berggren, L., Lindberg, L., Glatz, T., Skoog, T. (2020). A first examination of the role of the international child development programme in school achievement. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 65(3), 359-372. <https://doi.org/10.1080/00313831.2019.1705898>.
- Bollas, C. (1995). *En människas väsen – Psykoanalys och självupplevelse* (P. Rundgren övers.). Stockholm: Natur & Kultur. (originalarbete publicerat 1992).
- Booth, P. B., & Jernberg, A. M. (2010). *Theraplay – Helping parents and children build better relationships through attachment-based play*. San Fransisco: John Wiley & Sons, Inc.
- Cohn, J. F., & Tronick, E. Z. (1988). Mother-infant face-to-face interaction: Influence is bidirectional and unrelated to periodic cycles in either partner's behavior. *Developmental Psychology*, 24(3), 386-392. doi:<http://dx.doi.org.ezp.sub.su.se/10.1037/0012-1649.24.3.386>.
- Csikszentmihalyi, M. (2014). *Play and Intrinsic Rewards*. In: Flow and the Foundations of Positive Psychology. Springer, Dordrecht. https://doi-org.ezp.sub.su.se/10.1007/978-94-017-9088-8_10.
- Csikszentmihalyi, M. (2014). *Toward a Psychology of Optimal Experience*. In: Flow and the Foundations of Positive Psychology. Springer, Dordrecht. https://doi-org.ezp.sub.su.se/10.1007/978-94-017-9088-8_14.
- Csikszentmihalyi, M., & Nakamura, J. (2009). Flow theory and research. I S. J. Lopez & C. R. Snyder (Eds.), *The Oxford Handbook of Positive Psychology* (2nd edn, sid. 195-205). Oxford university press. doi:10.1093/oxfordhb/9780195187243.013.0018.
- Csikszentmihalyi, M. (1997). *Finding flow – The psychology of engagement with everyday life*. New York: Basic Books.
- Clucas, C., Skar, A. S., Sherr, L., & Tetzchner, S. v. (2014). Mothers and fathers attending the international child development programme in Norway. *The Family Journal*, 22(4), 409-418.
- Duarte, J., Martinez, C., & Tomicic, A. (2020). Episodes of meeting in psychotherapy: An empirical exploration of patients' experiences of subjective change during their psychotherapy process. *Research in Psychotherapy: Psychopathology, Process and Outcome*, 23(1), 56-66.
- Edenhammar, K. (2016). *Berättelser – femton år med programmet Vägledande samspel/ ICDP i Sverige*. Stockholm: ICDP förlag.
- Elvin-Nowak, Y. (1999). The meaning of guilt: A phenomenological description of employed mothers' experiences of guilt. *Scandinavian Journal of Psychology*, 40, 73-83.
- Fosha, D., Siegel, D. J., Solomon, M. F. (eds.). (2009). *The healing power of emotion – affective neuroscience, Development & Clinical practice*. New York: Norton & Company, Inc.
- Gallese, V., & Sinigaglia, C. (2011). What is so special about embodied simulation? *Trends in Cognitive Sciences*, 15(11), 512-519.

Gallese, V. (2013). Mirror neurons, embodied simulation and a second-person approach to mindreading. *Cortex*, 49(10), 2954-2956.

Gallese, V. (2001). The “shared manifold” hypothesis: From mirror neurons to empathy. *Journal of Consciousness Studies*, 8(5-7), 33-50.

Giorgi, A. (2012). The descriptive phenomenological psychological method. *Journal of Phenomenological Psychology*, 43, 3-12.

González-Fernández, D., Mazzini Salom, A. S., Herrera Bendezu, F., Huamán, S., Rojas Hernández, B., Pevec, I. et al. (2020). A multi-sectoral approach improves early child development in a disadvantaged community in Peru: role of community gardens, nutrition, workshops and enhanced caregiver-child interaction: Project “Wawa Illari”. *Frontiers in Public Health*, 8:567900.

Hedenbro, M., & Wirtberg, I. (2000). *Samspelets kraft. Marte meo – möjlighet till utveckling*. Stockholm: Liber AB.

Hegstam, U. (2019). *Föräldrars erfarenheter av indikerat föräldrastöd i grupp med Vägledande samspel*. (Specialistarbete i pedagogisk psykologi, med handledning från Luleå Tekniska universitet).

Heidegger, M. (2013). *Vara och tid* (J. Jakobsson övers.). Göteborg: Daidalos (originalarbete publicerat 1927).

Hughes, J. N. (2012). Teacher–student relationships and school adjustment: progress and remaining challenges. *Attachment & Human Development*, 14:3, 319-327. doi: 10.1080/14616734.2012.672288.

Hundeide, K. (2011). *Vägledande samspel i praktiken. Genomförande av ICDP-programmet*. Värnamo: Fälth & Hässler.

Husserl, E. (2004). *Idéer till en ren fenomenologi och fenomenologisk filosofi*. Stockholm: Thales (originalarbete publicerat 1913).

Jakobsson Lundin, J. (2019). *Vägledande samspel i Haninge kommun – Effekter av Vägledningsgrupp i kommunala förskolor*.

Jakobsson Lundin, J. (2019). *Samspelets psykologi i förskolan*. Stockholm: Läraryörlaget.

Karlsson, G. (1993). *Psychological qualitative research from a phenomenological perspective*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Klein, M. (1991). *Kärlek, skuld och gottgörelse* (I. Löfgren., L. Igra & L. Sjögren övers.). Borås: Natur & Kultur (originalarbete publicerat 1975).

Klein, M. (1959). Our adult world and its roots in infancy. *Human Relations*, 12(4), 291-303. doi:10.1177/001872675901200401.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (S-E. Torhell övers.). Lund: Studentlitteratur.

ICDP – vägledande samspel (u.å). Besökt 04-05-2021 på <https://www.icdp.se/>.

Lillvist, A., & Fermhammar A-S. (2020). *Implementering av ICDP i Surahammars förskolor – utvärderingsrapport*.

Lyons-Ruth, K. (1999). The two-person unconscious: intersubjective dialogue, enactive relational representation, and the emergence of new forms of relational organization. *Psychoanalytic Inquiry*, 19(4), 576-617.

Mascolo, M. F., & Kallio, E. (2020). The phenomenology of between: an intersubjective epistemology for psychological science. *Journal of Constructivist Psychology*, 33(1), 1-28. doi: 10.1080/10720537.2019.1635924.

- Merleau-Ponty, M. (1997). *Kroppens fenomenologi* (W. Fovet övers.). Göteborg: Daidalos AB. (originalarbete publicerat 1945).
- Morgan, A. C. (1998). Moving along to things left undone. *Infant Mental Health Journal*, 19(3), 324-332.
- Privette, G. (1983). Peak experience, peak performance, and flow: a comparative analysis of positive human experiences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(6), 1361-1368. doi:<http://dx.doi.org.ezp.sub.su.se/10.1037/0022-3514.45.6.1361>.
- Rizzolatti, G., Fadiga, L., Gallese, V., Fogassi, L. (1996). Premotor cortex and the recognition of motor actions. *Cognitive Brain Research*, 3(2), 131-141. [https://doi.org/10.1016/0926-6410\(95\)00038-0](https://doi.org/10.1016/0926-6410(95)00038-0).
- Sander, L. W. (1995). Identity and the experience of specificity in a process of recognition: commentary on Seligman and Shanok. *Psychoanalytic Dialogues*, 5(4), 579-593.
- Schore, J. R., & Schore, A. N. (2014). Regulation theory and affect regulation psychotherapy: a clinical primer. *Smith College Studies in Social Work*, 84(2-3), 178-195. doi: 10.1080/00377317.2014.923719.
- Schore, A. N. (2005). A neuropsychoanalytic viewpoint: commentary on paper by Steven H. Knoblauch. *Psychoanalytic Dialogues*, 15(6), 829-854.
- Sherr, L., Skar, A. S., Clucas, C., von Tetzchner, S., Hundeide, K. (2014). Evaluation of the international child development programme (ICDP) as a community-wide parenting programme. *European Journal of Developmental Psychology*, 11(1), 1-17.
- Skar Solheim, A. M., Sherr, L., Clucas, C., Tetzchner, S. v. (2014). Evaluation of follow-up effects of the international child development programme on caregivers in Mozambique. *Infants & Young Children*, 27, 120-135.
- Smith, J. A., Flowers, P., Larkin, M. (2009). *Interpretative Phenomenological Analysis*. London: Sage.
- Sroufe, L. A., Egeland, B., Carlson, E. A., Collins, W. A. (2005). *The development of the person – the Minnesota study of risk and adaptation from birth to adulthood*. New York: The Guilford press.
- Stern, D. N. (2004). *The present moment in psychotherapy and everyday life*. New York: Norton & Company, Inc.
- Stern, D. N. (2003). *Spädbarnets interpersonella värld – ett psykoanalytiskt och utvecklingspsykologiskt perspektiv* (2. uppl., B. Nilsson, övers.). Falköping: Natur & Kultur (originalarbete publicerat 1985).
- Stern, D. N. (1990). *Ett litet barns dagbok* (2nd ed. med nytt förord av författaren från 2011). Natur och Kultur.
- Svenska Marte meo föreningen. (2021). Besökt 09-05-2021 på <https://www.martemeoforeningen.se/>.
- Trevarthen, C. (2009). The intersubjective psychology of human meaning: learning of culture depends on interest for co-operative practical work – and affection for the joyful art of good company. *Psychoanalytic Dialogues*, 19, 507-518.
- Tronick, E., Cavelzani, A. (2016). Dyadically expanded states of consciousness and therapeutic change in the interaction between analyst and adult patient. *Psychoanalytic Dialogues*, 26(5), 599-615.
- Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningsled*. Hämtad som pdf 04-05-2021 på <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2002-01-08-forskningsetiska-principer-inom-humanistisk-samhallsvetenskaplig-forskning.html>.
- Westmark, P. (2014). *Goda berättelser och gyllene ögonblick* (K. Edenhammar & P. Zilliacus, övers.). Halmstad: Bulls Graphics AB (originalarbete publicerat 2013).
- Winnicott, D. W. (2003). *Lek och verklighet* (I. Löfgren övers.). Stockholm: Natur & Kultur.

Winnicott, D. W. (1993). *Den skapande impulsen – psykoanalytiska skrifter i urval av Arne Jemstedt* (M. Wentz Edgardh övers.). Stockholm: Natur & Kultur.

Wu, R., Huebner, E. S., Zhou, J., Tian, L. (2021). Relations among positivity, positive affect in school, and learning flow in elementary school students: A longitudinal mediation model. *British Journal of Educational Psychology*. <https://doi.org/10.1111/bjep.12418>.

Zeedyk, M. S. (2006). From intersubjectivity to subjectivity: the transformative roles of emotional intimacy and imitation. *Infant & Child Development*, 3, 321-344.

Bilaga 1.

Exempel på ett Gyllene ögonblick i komprimerad form

Bakgrunden till ögonblicket är en tumultartad påklädningssituation i förskolans hall efter en intensiv dag, där den vuxna särskilt behöver hjälpa två barn varav ett barn med särskilda behov. Det busas och det stojas. Tillslut förmedlar den vuxna sin stora trötthet till barnen och säger att hon inte orkar mera.

Det ena barnet visar tydligt att han lyssnar in den vuxna, vilket märks genom deras ögonkontakt i ögonblicket, "en enorm värme strålar ut", samt hur han börjar sjunga och spexa för att muntra upp henne. Upplevelsen av att mitt i det omgivande kaoset nå fram till ett nära möte med barnet gör henne väldigt berörd och all trötthet rinner av henne: "vadå, jag var väl inte trött?". "Han ser att jag behövde det här, och i det samförståndet så finns så mycket kärlek". Hon upplever barnets gest som "en otroligt varm handling". Mitt i stojet så präglas upplevelsen av att "i det ögonblicket så finns det inget annat" utom just hon och barnet i deras möte. "För en ögonblickssekund så var det verkligen han och jag" som delade "viet och nuet". I upplevelsen finns känslan av ett "nära samförstånd" vilket blir extra speciellt utifrån det omgivande vardagskaoset med många andra barn runtomkring som stökar med sitt. Hon upplever det som ett privilegium att få dela ett ögonblick av samförstånd tillsammans med ett barn, där barnet ser henne och hon ser barnet. "Det blir som en våg" av känslor, "ett lyckorus" och i den känslan så möts hon och barnet och skrattar tillsammans. Trots att situationen är fylld av krav på henne, med påklädning av eftermiddagströtta och stojiga barn, är känslan av kravlöshet framträdande i ögonblicket. Och att mitt i intensivt, krävande och ibland lite kaosartat arbete få möta barn som också ser henne upplevs som väldigt betydelsefullt för henne. Upplevelsen av att bli bemött med omsorg av barnet gör att hon får tillbaka sin energi, trots att hon tidigare kände sig utmattad. I själva ögonblicket tänker hon inte så mycket utan befinner sig främst i sitt upplevande av mötet med barnet. Upplevelsen präglas av ett fokus på henne och barnet "i den här lilla bubblan", medan det andra och de andra utgör en sorts nedtonad periferi i just det ögonblicket. Upplevelsen är stark och stor: "det är som en vulkan"; "både kärlek och värme och skratt och lycka, en och annan tår"; "det händer så mycket i hjärtat". Det berör henne starkt att barnet uppfattar och känner in hennes sinnesstämning och gör vad han kan för att muntra upp henne, särskilt eftersom det visar prov på en förmåga som inte är helt självklar att behärska för barn i den åldern, och som dessutom kan vara särskilt svår att få fatt i vid barnets särskilda svårigheter utifrån sin funktionsnedsättning.

Hon funderar kring betydelsen av att vara närvarande i stunden för att kunna uppnå ett riktigt möte och jämför med andra situationer då hon ger barn sin fulla uppmärksamhet. Ögonblick som detta lämnar spår i henne och stannar kvar länge – "som små skatter". Upplevelsen finns även kvar i kroppen, så att hon kan "få tillbaka samma varma känsla". Hon jämför känslan med "privilegiet" att "förvalta" ett barns förtroende, som till exempel när barn visar henne att de tyr sig till henne och hur viktigt hon då menar att det är att visa barnet att hon också är beredd att ta emot och lyssna in barnet. Hon funderar vidare över vad i henne, till exempel hennes förmåga till närvaro, som gör att sådana möten med barn kan uppstå.